

M. Irod. O.

12311
5.

Magyar

I R O D A L M I
R I T K A S Á G O K

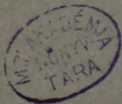
Szerkeszti: Vajthó László

5.

Károlyi Gáspár:

K É T K Ö N Y V

MAGYAR IRODALMI RITKASÁGOK
SZERKESZTI VAJTHÓ LÁSZLÓ

————— V. SZÁM. —————

KÉT KÖNYV

MINDEN ORSZÁGOKNAK ÉS KIRÁLYOKNAK JÓ
ÉS GONOSZ SZERENCSEJÉKNEK OKAIRUL

(MELYBŐL MEGÉRTHETNI, MI AZ OKA AZ MAGYARORSZÁGNAK IS
ROMLÁSÁNAK ÉS FEJEDELMEKNEK SZERENCSEJTLENSÉGEKNEK)

ÉS

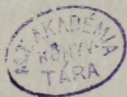
MICSODA JELENSÉGEKBŐL ESMÉRHEJÜK MEG,
HOGY AZ ISTENNEK ITÉLETI KÖZEL VÁGYON

CASPAR CAROLI,
GÖNCI PLEBANUS ÁLTAL DÖBRÖCÖMBE

NYOMTATÁ MIHAL TÖRÖC
MDLXIII.

—————
KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA

M. T. AKAD. KÖNYVTÁRA
Növekedéskönyvtár
1931. év 2322 sz.

Ezt a könyvet a *budapesti Ev. Leánykollégium* adta ki. VIII. osztályos tanítványainak közreműködésével sajtó alá rendezte *Jablonowsky Piroška* tanár.

Az osztály tanulói: Adler Edit, Baky Jolán, Bastir Mária, Chován Adrienne, Csegezy Emma, Csepely Zsófia, Ecker Laura, Farkas Edit, Fecske Sára, Fodor Katalin, Folberth Marianna, Füstér Sarolta, Gábos Magda, Gera Rózsa, Gráf Magda, Grape Emilia, Heintz Erzsébet, Herramhof Amália, Kachelmann Márta, Kaill Irén, Kálmán Erzsébet, Kálmán Mária, Kendeh-Kirchknopf Sára, Kisari Mária, Klaniczay Magda, Klein Ibolya, Knuth Jolán, Kormos Magda, Kováts Katalin, Krempe Éva, Krisztek Beatrix, Kurcz Ella, Liedemann Éva, Lonkai Julianna, Lörenthey Katalin, Lörenthey Márta, Medvés-Medico Judit, Melichár Edit, Pap Edit, Pap Irén, Plósz Erzsébet, Rapaics Katalin, Reiszky Livia, Schelken Pálma, Siegler Alice, Siegler Nóra, Sziklai Magda, Szulner Zsuzsa, Toman Katalin, Trautmann Anna, Trautmann Emilia.

Iskolánkban ebben az esztendőben van az első érettségi; VIII. osztályos növendékeink ennek emlékéért akarták megörökíteni. Hálásan köszönjük a szülőknek, hogy jóindulatú pártfogásukkal elősegítették a *Két könyv* megjelenését.

Budapesten, 1931 május havában.

Dr. Böhm Dezső,
a budapesti Ev. Leánykollégium
igazgatója.

Károlyi Gáspár Két könyv c. műve 1563-ban jelent meg. Több kiadása nem volt; az elsőből is csak egy példány ismeretes, mely a Magyar Nemzeti Múzeum tulajdona. Úgy gondoltuk, nem végzünk céltalan munkát, mikor az érdeemes protestáns bibliafordítónak egy csaknem elfelejtett vallásos elmélkedését felelevenítjük.

A Kenessey Béla által szerkesztett *Károlyi-Emlékkönyvben* (Budapest, 1890.) H. Kiss Kálmán méltatja Károlyi művét. Szerinte egy hívő keresztyén lélek mély vallásossága, ember-szeretete, bölcsessége, egy nemzete romlásán búsongó magyar hazafi keserve beszél a *Két könyvből*. Igaz, Károlyi nem ír a hajdani próféták nyelvén, művéből nem szólnak Jeremiás siralmai, mégis a *Két könyv* már tárgyánál fogva irodalomtörténeti érték. Híven festi a szomorú kort, a három darabra tépett haza reménytelen jövőjét, a sötét európai szemhatárt, s vannak fejezetei, melyeket mai széttagoltságunkban nem olvashatunk meghatottság nélkül.

Növeli a könyv értékét, hogy megelőzte Magyar Istvánnak, a protestáns kor legjelentékenyebb prózáírójának *Az országokban való sok romlásoknak okairól* c. munkáját. (L. bővebben Turóczi-Trostler József forrástanul-

mányát. Minerva-könyvtár, XXXII. Budapest, 1930.)

Az olvasás megkönnyítése végett lehetőleg mai helyesírást alkalmaztunk, de azért, amennyire lehetett, meghagytunk minden régiességet, tájnyelvi sajátosságot. A szövegben gyakran előforduló szentírásbeli idézetek forrás-utalásai, technikai nehézségek miatt, a lap aljára kerültek.

Károlyi Gáspár, mint a Két könyv ajánlásában mondja, háláját akarta leróni pártfogója iránt. Mi is hálánkat fejezzük ki e kiadással: egyházunknak, iskolánknak, a magyar nemzeti irodalomnak.

Jablonowsky Piroska,
a magyar irodalom tanára.

Az Nagyságos Ruszkai Dobó Domokosnak Istennek kegyelmét kívánja Christus Jézus által és minden szolgálatját ajánlja.

Nagyságos uram, az Salamon király azt mondja az ő könyvében:

Az hálaadatlan embernek házatul el nem távozik az gonosz. Az deákok is azt mondják egy szentenciában, hogy föld nem teremt gonoszbát hálaadatlan embernél. Mely mondások bizony igazak. Mert noha vagynak sok undokságos vétkek, melyekért az ember sok veszedelemben forog, mindazáltal azok között nem kicsiny véték az hálaadatlanlás, mely Isten előtt is utálatos, de embereknél is nem szerelmes. Erről Nagyságodnak egy régi szép históriát mondok.

Vala az Philöp királynak, azaz Alexander atyjának egy vitézlő és szerelmes szolgája. Ezt mikor az ő ura az tengerre küldte volna, eltörék hajója és mikoron az tengeren veszekednek és közel volna halálhoz, láta az tengerparton egy házat. Kiáltani kezd. Az ember, az kié az ház vala, hallá az kiáltást, odamegyen. Kivonszá az tengerből az Philöp király szolgáját úgy mint holt elevent, megmelegeti, ételt, italt ad neki, elbocsátja azután békével. Az ígéré magát jótéteményért viszontag való jótéteményre. Hazamegyen az vitézlő az ő urához, megbeszél, mint járt az tengeren, de az

szegény ember jótéteményét nem beszéli meg, hanem elhallgatja és annak felette megkéri az királytul az szegény ember házát, melybe őtet befogadta vala. Az király neki adja. Amaz ki-viszi az szegény embert az házból. Nem szenvedé ezt el az ember, hanem Philöp királyhoz megyen és megbeszéli az királynak, minémű jót tött volna azzal, az ki az ő házát megkérte. Ezen felette igen megharagszik. Megadja az szegény embernek az házat és annak felette tüzes vassal az háládatlan embernek ezt sütteté az homlokára: Ingratus hospes, azaz háládatlan vendég.

Az te Nagyságod hozzám való jótéteményi nagyok, melyet sokan tudnak és csudálnak. Mikor az pogány törökök Szakmárba szorítottak vala, ott is Nagy(ságod) engem kegyelmesen táplált. Azután is Nagy(ságod) szárnya alá fogott és minden jóval meglátogatott. Ha én ennyi jótéteményről elfeledkezném, méltán mondhatnának hálaadatlanak és hasonlatosnak az Philöp király szolgájához. De ezekről nem akarok elfeledkezni, hanem hálaadó akarok lenni. És kérem az Istent, hogy Őfelsége Nagyságodat minden javaival meglátogassa.

Irtam mostan az több szorgalmatosságim között két kis könyvecskét. Egyiket arrul, micsoda legyen országoknak és királyoknak jó szerencséjeknek vagy gonosz szerencséjeknek oka, melyből az ember eszébe veheti az Magyarország is szerencsétlenségének okát. Másikat írtam arrul, micsoda jegyekből esméri

meg ember, hogy az Istennek ítéleti felette igen közel vagyok. Mind az kettőt azért írtam, hogy az népet inteném penitenciára, azaz életnek jobbítására. Mert mind ez mi országunknak romlása, mind pedig az Istennek ítéleti-
nek közel való volta int minket vigyázatra.

Mind ez két dolgrul való könyvecskét Nagyságodnak ajánlom és az Nagyságod neve alatt bocsátom ki. Azért mívelem pedig ezt, hogy mindeneknél legyen nyilván az Nagyságod jótéteményeiért való hálaadásom. Ezt mostan vegye jó néven Nagyságod. Ha az Uristen megtart, rövid nap nagyobbakat bocsátok ki Nagyságod neve alatt.

Kövesse ebben Nagyságod az perzsiai Artaxerxes király példáját, kinek soha nem vihettek oly kicsiny ajándékot, kit nagy örömmel és jó néven nem vött volna. Ez királynak egyszer egy ember ada ajándékon egy szép pomagranátot, melyet nagy örömmel vón az embertől. Vala ott akkor egy ember, ki mikor látná az királynak természetit, hogy kicsiny ajándékot is jó néven venne, neki pedig nem volna mit adna az királynak ajándékon, meríte az folyóvízből egy marok vizet és azt az királynak offerálá. Ezen az király annyira örvendezze, hogy megajándékozá az embert egy arany kupával és ezer ezüst pénzzel.

Nagyságodnak én nem offerálhatok gazdag ajándékkal, hanem az kis könyvet ajándékozom Nagyságodnak, kit Nagyságod vegyen tőlem jó néven. Az Uristen az ő szent Fiáért

tartsa meg Nagyságodat. Ex Gönc die Nativitatis Domini nostri Iesu Christi. Anno 1563.

Nagyságodnak

alázatos szolgája

Caspar Carolius

gönci plebanus.

ELSŐ KÖNYV.

Országoknak és királyoknak romlásoknak, jó szerencséseknek vagy gonosz szerencséseknek okairul, etc.

Miképpen az Esdrás pap, az Istennek népének papja, Babyloniában sírván nyughatatlan-kodik és búslakodik, tudakozván magában, mi legyen az oka, hogy az zsidó ország szerencsétlenség alá vettetött és az asszíriai birodalom-tul olyan igen megrontatott:¹ azonképpen mostan sokan busonganak és gondolkodnak, tudakozván magokban, mi legyen az oka, hogy az mi nyomorult országunk és nemzetségünk ilyen szerencsétlen és az pogány törököktől ilyen igen megrontatott és pusztított, kik az Istent nem esmérik és nem hívják segítségül.

Némelyek pedig az szerencsének és terténetnek tulajdonítják ezt. De nagyobb dolog ez, hogy nem mint szerencsének tulajdoníthatnók vagy történetnek. Mert ha egy hajunk szála is nem eshetik el az nagy Istennek akarata nélkül és az apró madárcák közül egy is nem esik az törbe Isten akarata nélkül, az mint Christus mondja, sokkal inkább ilyen fényes és hatalmas országnak és nemes, erős nemzetségnek

¹ 4. Esd. 3. 4. 5. et sequentibus.

romlása Istennek akaratja nélkül nem leszen.²

Némelyek azt mondják, hogy úgy teremtetett ez világ, hogy egy állapotból más állapotba menjen. S noha igaz ez, hogy ez világi országok nem örökké állandók és jó, ha ötszáz esztendőnek felette virágokban maradhatnak, mindazáltal ez ellen is azt mondja az Dániel próféta, hogy Isten az, az ki országot fundál és Isten az, aki elveszi az országot egy nemzetségtől és más nemzetségnek adja.³

Vagynak ezeknél gonoszbak, kik azt mondják, hogy Istennek semmi gondja ez világra nincsen, akárhova legyen. Ezek tagadván az Istennek gondjaviselését, tagadják az Istent is. De minekünk tudnunk kell ezt, hogy vagyon Isten, ki szorgalmatos gondot visel ez világra, bírja, igazgatja, tartja és táplálja. Mert nem olyan ő, mint az kőműves, ki megrakja az alkotványt és annakutána semmi gondja nincsen reája, ő ez világnak, azaz földnek és mennynek alkotványát megkészítette, melytől el nem távozott gondjaviselésével, hanem az mit teremtött, arra nagy gondja vagyon.

Azért mondja Christus: Én és az én Atyám mostantul fogva mindörökké munkálkodunk.⁴ Miben? Nem új állatoknak teremtésében, mert fogyatkozás nélkül mindent megteremte hat napon, hanem munkálkodik az teremtett állatokrul való gondviselésben.⁵

² Math. 10.

³ Dan. 2.

⁴ Ján. 5. 17.

⁵ Gen. 1.

Szent Pál is azt mondja, hogy Istenben élünk, Istenben mozgunk és Istenben vagyunk. És esmég azt mondja, őbenne állanak és ő általa mindenek.⁶

Annakokáért, hogy sok országok, királyok, nemzetségek fegyver alá adattak és hogy az Magyarország is török birodalma alá adatott, nem történetből vagyon, sem azért, hogy ugyanilyen változó ez világnak dolga, avagy, hogy Isten eltávozott volna ez világrul, hanem inkább mindezek az nagy és hatalmas Istentül vagynak, ki azt mondja az Esaiásnál az Ő szent fiának: Valamely ország és nemzetség neked nem szolgál, el kell annak pusztulni.⁷ Melyről az Dávid király is azt mondja: Csókolgassátok az Istennek fiát, hogy az Istennek haragja fel ne gerjedjen és elveszsetek. Mert hamar felgerjed az ő haragja. Bódogok mindazok, kik őbenne bíznak.⁸ De erről bővebben kell szólunk.

Nem szólok itt arrul, miért vettetett az keresztyén Anyaszentegyház nyomoruság alá, mert az Istennek ugyan Decretomja vagyon erről, hogy az választottak ne éljenek ez világi gyönyörőségben, hogy ez világ el ne ragadja őket, hanem hogy szenvedjenek, az keresztet Christus után hordozzák, hogy az penitencia, az isteni félelem, az könyörgés naprul napra nevedjék őbennek és ez mellett várják az

⁶ Acto 17. Colos I.

⁸ Psalm 2.

⁷ Esa. 60.

örökséget, mely el nem vesz, meg nem hervad, meg sem fonnyad, hanem tartatik Istennel, Christussal az mennyországba,⁹ mely megjelenik akkor, mikor Christus is megjelenik. Hanem arrul szólok, micsoda oka vagyon ennek, hogy nagy sok országok, királyok, nemzetségek és az Magyarország is mind az fejedelmekkel egyetembe szerencsétlen.

Sokan egyenlő akaratból azt mondják, hogy az országnak jó szerencséje abban vagyon, ha az országban böles király vagyon, ha az királynak jó tanácsosi vagynak, ha ifjú tanácson nem jár, mint az Roboam, ha sok vitézlkö szolgálai vagynak, kik az hadakozatban bölcsek, és ha egyenesség vagyon az országban. Bizonyával penig, hogy bölesen szólnak az kik ezt mondják, mert az országnak nagy előmenetire vagyon az böles király. Nem is kell az királynak egy dolgot ugyan kívánni Istentől, mint böleseséget, mellyel az országot tudja bírni és igazgatni. Miért az Salamon király könyörög Istennek: Uram Isten, (ügymond) mostan engemet az Dávid helyébe, az én atyám helyébe, királlyá töttél. Én pedig kicsiny gyermek vagyok, nem tudom az országot bírni és igazgatni. Az te néped penig, kinek soksága számlálhatatlan, mind reám néz. Adj azért az te szolgálódnak engedelmes szívet, mely az Istennek intésének és vezérlésének engedjen, hogy tudjak külömbiséget tenni az

⁹ I. Pot. I.

jó és gonosz között. Mert ki bírhatja ezt az te népedet?¹⁰

Az Isten meghallgatá könyörgését és azt mondá neki: Mivelhogy te ezt kívánád és nem kívántál hosszú életet, sem gazdagságot, sem az te ellenségednek lelkeket, hanem kívántál bölcseséget, íme adtam neked bölcs és értelmes szívet, úgyannyira, hogy hozzád hasonlatos nem volt és nem leszen.

Azért az királynak nem kell az ő maga bölcseségére magát bízni, hanem az Istentől kérjen bölcseséget, hogy tudja az népet és az országot bírni és igazgatni.

Az jó tanácsosok is igen használnak az országnak, kiváltképpen ha az tanácsosok istenfélők. Mint Aegyptomban az fáráo tanácsosa az Joseph, Saul királyé az Sámuel, Dávidé az Náthán, Joas királyé az jámbor Jojada pap, Nabugodonoré és Cyrusé az Dániel, ki ifjúságába vitetett vala Babyloniába.¹¹

Azért erre is gondja legyen az királynak, kíváltképpen, ha az király ifjú, hogy istenfélő tanácsosokat tartson. Az tanácsosok pedig ne legyenek ifjak, hanem vén emberek, kik sokat láttak, hallottak, olvastak, sok dolgokban forgottak és sok dolgokban késértést vöttek. Mert az király gyakorta szinte olyan kárt vall az ifjú tanácsval, mint az Roboam, ki mikor az vén emberek tanácsát nem fogadta volna, kik azt adják vala tanácsul, hogy az

¹⁰ I. Reg. 3.

¹¹ Dan. I.

községhez kegyelmes legyen, hanem az ifjak tanácsát vötte volna be, kik azt mondják vala, hogy semmit ne kedvezzen, hanem ha Salomon ostorral ostorozta őket, ő skorpióval marassa,¹² az község meghasonlék, kettészakada az ország, csak két nemzetség marada Roboámmal, az több sokaság választá más királyt, az Hieroboamot.

Ezképpen olvassuk az históriákban, hogy sok ifjak az ő vakmerőségeknek miatta sok országokat hirtelen elvesztettek és országnak nagy veszedelmet szereztek.

Az vitézlő népek is igen kellenek az országnak előmenetire. De ez nyilvánvaló dolog, hogy az vitézlő népek is csak eszközök, és annak felette az emberi segítség olyan, mint az vadszal^{a)} kire ha az ember támaszkodik, elromol alatta.¹³

Erre is azért az fejedelemnek illik gondot viselni, hogy az mit ország jövedelméből győt, azzal ország ótalmára való vitézlő népet tartson, kik az ország mellett véreket ontásák. De megemlékezzék arrul, hogy az vitézlő népek csak eszközök, és Isten az, ki diadalmot ad az ellenségén, és hogy az Isten azt míveli egy által, az mit tíz által, és tíz által, az mit száz által. Mint az Jonathas mondja, mikor másodmagával az ellenség táborára menne. Nem nehéz, úgymond, Istennek vagy kevés által vagy sok által megszabadítani.

¹² I. Reg. 12.

a) nádszál (?)

¹³ Esa 36.

Az népnek egyezsége is bizony felette igen kell, mind pedig, hogy ő magokban az fejedelmek egyesek legyenek. Mert az egyezés által az kicsiny dolgok megnevednek, az visszavonás által pedig az nagy dolgok is megkisebbednek: és miképpen az Anyaszentegyházban nem maradhat meg az tudomány igazsága, ha visszavonások lesznek az tudományban és nincs jobb itt az tudományban való nevedésre az egyezségnél, azonképpen az ország meg nem maradhat, ha az nép között igyenetlenség leszen. Mert mint az ördögnek nincs könnyebb bemeneteli az keresztyén Anyaszentegyháznak rontására, mint mikor az tagok sok különböző értelemben vagynak, azonképpen nincs az ellenségnek jobb alkalmatossága országnak megvételeire, mint mikor az fő fő népek visszat vonsznak.^{a)} Mint az Magyarország ezt megkésértette. De ezt Christus jobban megmondja, kinek beszéde örökkévaló igazság. Minden ország, úgymond, valamely meghasonlik magában, el kell annak veszni.¹⁴

Azért az fejedelemnek gondja legyen arra, hogy az népet egyezségre hajtsa, az visszavonókat és országnak békességének háborgatóit kiirtsa az országból, mint Salamonnak Dávid testamentomba hagyja, hogy megöletné Joabot és Semeit. Az Tullus Hostilius^{b)} római király dicséretes ebben, hogy az Metius Suf-

a) visszat vonni: viszálykodni.

¹⁴ Math. 12.

b) Hostilius.

feციust, az ő árultatásáért két szekér közé köttetvén, erős lovakkal kettészakasztatá.¹⁵

Az Alexander is az Bessust, ki az Dariust megölte vala, két fiatal (fa) közé köttette és úgy szakasztatta ketté.¹⁶ Az király alatt való urak is megtanulják, hogy királyoknak engedelmesek legyenek, ne vonjanak mindjáraست kicsiny bosszúságért fegyvert az király ellen. Mert szent Pál azt mondja, hogy minden léleknek engedelmesnek kell lenni az fő vagy felső fejedelemnek és az ki az fejedelemnek áll ellene, Istennek áll ellene.¹⁷

Hitekkel is nem kell játszaniok, mert az Istennek második és nyolcadik parancsolatja ellen vétkeznek, melyekben azt mondja az Isten: Istennek nevét hiába ne vegyed. Hamis tanu ne légy. És ez ilyeneknek magzatjok szerencsés ez világon nem leszen. Miképpen Pausanias mondja, hogy az macedoniai Philöp király fiai azért estek sok nyomorúságba és szerencsétlenségbe, mert az atyjok állhatatlan volt fogadásában, ígéretiben és eskövésében.

Úgy szolgálják azért a fejedelmek az királyt, mint Isten képét. Nagy hívséggel penig, hogy akképen dicsekedhessék velök, mint Darius király az Zopyrus nevő szolgájával. Mert az királynak mikor kezében egy pomagránát volna, mondá, akarnám, ha énnekem ennyi Zopyrusom volna, mennyi mag ez almában vagyon.

¹⁵ Livius lib Dec. 9.

¹⁷ Roma 13.

¹⁶ Plutarchus in vita Alex.

Az Absalon az ő Atyja ellen fegyvert foga; elveszté az Isten. Az Core, Dathan, Abyron, Moses ellen támadának és az föld által elevenen elnyeletének. Az Amant az Assuerus király nagy magas akasztófára akasztatá, hogy az ő népe között országában háborúságot akarna támasztatni. Mi es az mi nyomorult országunkban láttuk az Istennek rettenetes ítéletinek példáit egynéhány fejedelmeknek rettenetes veszedelmekben. Kiket az Isten az ő állhatatlanságokért és színlésekért, vagy képmutatásokért és fejedelem ellen való álnok titok tanácsokért megbüntetett.

Ez is kell az országnak megmaradására, hogy az királynak kincse legyen. De meglássa, hogy kincsébe ne bízzék, hogy úgy ne járjon, mint az gazdag Cresus, kinek gazdagságának temérdöksége megmondhatatlan volt, úgyannyira, hogy ez világon ugyan példabeszédbe jött, hogy Cresus gazdagságát mondjuk annál lenni, akinek sok kincse vagyon. Ez Cresus mutogatja vala az ő gazdagságát egy bölcs embernek, kinek neve vala Solon és kérdi vala, hogy ha vélné, hogy ha valahul ő nálánál boldogb volna. Solon azt felelé, hogy nem kell senkinek magát boldognak mondani halálának előtte és hogy nincs oly boldog ember, kit az gonosz szerencse meg nem erőtele-níthet. Nem hívé ezt az Cresus, hanem hadat támaszta Cyrus ellen és rútol megvereték és rontaték.

Noha bizony mindezek igazak és szüksége-

sek országnak és királyoknak megmaradásokra és szerencsétlenségeknek eltávoztatására, mindazáltal más oka vagyon még mind az jó, mind az gonosz szerencsének. Mert bátor bölcs legyen az király, de az Isten megbolondíthatja őtet. Bátor jó tanácsosi legyenek, de Isten elfordíthatja az ő tanácsokat. Mint az Achitophelnek. Bátor erős és sok vitézi legyenek, de az Isten megerőtelenítheti őket és igaz ugyan, diadalmot ad egy által, mint ezer által. Azért lássuk meg ezt az Szentírásból.

Minekelőtte penig az derék dologra menénk, annakelőtte fundamentumnak vetjük emez néhány mondást.

ELSŐ.

Valamely ország és nemzetség teneked nem szolgál, el kell annak veszni.

MÁSOD.

Csókoljátok az Istennek fiát, hogy az ő haragja fel ne gerjedjen és elveszsetek. Mert hamar felgerjed az ő haragja. Bódogok, kik őbenne bíznak.

HARMAD.

Ime, az Istennek szemei vagynak az bűnös országon, hogy elterölje azt ez földről.

NEGYEDIK.

Keressétek az Istennek országát és az ő igazságát és mindenek megadatnak néktek.

ÖTÖDIK.

Bódogok, az kik hallgatják az Istennek igéjét és megtartják azt.

Annakokáért az az ország szerencsés és annak az királynak vagyon előmeneti, az ki Istennek és az ő szent fiának, az Jézus Christusnak szolgál, ezt hallgatja, ezt csókolgatja, mint az szent Dávid int, ő mellé hódoli. Az ki keresi az Istennek országát, hallgatja az Istennek igéjét, nem ragaszkodik idegen Istenhez. Nem veti az ő bizodalját emberben és emberi cselekedetben, hanem csak az Jesus Christusban bízik. Ennek hajt térdet, fejet, ezt féli, tisztöli és külső életét is rendeli az ő akaratja szerint, melyet az tíz parancsolatban kijelentett.

Viszontag országoknak és királyoknak szerencsétlenségek ettől vagyon. Mert az Istennek és az ő szent fiának nem szolgálnak, nem hallgatják azt. Nem keresik az Istennek országát, nem hallgatják és nem böcsölik az Istennek drága igéjét, idegen istenben bíznak, nem abban, az ki az földet, mennyet teremtötte. Nem tisztelik, nem félik az igaz Istent és az ő életeket nem rendelik az Istennek parancsolatja szerint, hanem az testnek kívánsága szerint járnak, kevélyek, telhetetlenek, kegyetle-

nek, prédálók, ártatlan vérnek ontói, szegényeknek nyomorgatói. Az szent Hieremias pedig azt mondja, tudjad, ember, hogy keserő az Istent elhagyni és Istent nem félni. És esmét azt mondja: Mivelhogy elhagyták az én törvényemet, melyet adtam nekik és nem hallgatták az én szómat és nem jártak abban, hanem az ő szíveknek kívánsága után jártak és idegen istent imádtak, annakokáért ime én irmet* adok ennetek és mérget innotok és elszélesztlek titeket az pogány népek közé, melyeket sem az ti atyátok, sem ti nem esmértek, és bocsátok utánatok fegyvert, míg nem megemésztettek.

Azért az Isten azt mondja az királyrul: Mikor, úgymond, az király az ő székibe ülend, kezébe vegye az Isten könyvét és azt olvassa életének teljes rendiben és azt cselekedettel betöltse, ne hajoljon se jobb kézre, se bal kézre, hogy szerencsések legyenek az ő birodalmának és az ő fiának birodalmának napjai.¹⁸ Itt úgy mondja az Isten szerencsésnek a királynak birodalmát, ha az Istennek szent könyvét olvasandja és az szerint él. Ezt ez szokást most is jó volna megtartani minden országokban, hogy az királyt mikor koronázzák, az Bibliát kezébe adnák, hogy azt olvasná mindenkor és aszerint élne mind ő maga, mind pedig az népet az mellé hódoltatná. Nem azt mondom, hogy az király az Moses ceremóniái vagy pol-

* irem: öröm

¹⁸ Deut. 17.

gári törvényére kötelezze az országot, mert at-
 tul mi szabadok vagyunk és szabad az feje-
 delemnek más rendtartást és törvényt ren-
 delni, olyat, mely az Istennek tíz Parancsolat-
 jának ellene nincsen, hanem azt mondom,
 hogy az fejedelemnek meg kell tanulni az Bib-
 liából az Istennek akaratját, melyet az tíz Pa-
 rancsolatban kijelentett, melyet az Bibliában
 megmagyaráztatott Mosessel és az több pró-
 fétákkal. És azt is eszébe kell az fejedelemnek
 venni, mimódon büntette az Isten az bűnösö-
 ket és mimódon jelenté meg haragját eleitől
 fogva az engedetlenekhez, irgalmasságát azok-
 hoz, kik az ő parancsolatjának engedtek, hogy
 ő is eltávoztassa az Istennek haragját mind
 magátul, mind az egész országtul és Istennek
 kegyelmét nyerni mind magának, mind az köz-
 ségnek. De immár bizonyítjuk meg szentírás-
 beli históriákkal, hogy igaz legyen, az mit
 országnak és királyoknak szerencséjükről mon-
 dánk. Hozzuk pedig például az zsidó országot
 és az zsidó fejedelmeket, mert az zsidó nemzet-
 ség szent nemzetség volt, melyet az Isten min-
 den nemzetség közül magának választott vala,
 osztán régi nemzetség is. Christus is az nem-
 zetségből vette az testét. Abban az nemzetség-
 ben az Isten gyakorta jelent meg és az szent
 Atyákkal beszéllett. Az próféták is abban az
 nemzetségben voltak, kiknek irásokra lelkün-
 ket is bizzuk és soha egy nemzetségben is nem
 tetszett meg ugyan az Istennek haragja és ke-
 gyelme, mint a zsidók közt.

*Első példa az fejedelmekről, kik voltak
Mosestől fogva Saul királyig.*

Az Istennek népének első fejedelme Moises vala negyven esztendeig. Ennek hadnagysága alatt jöve ki az Izrael Aegyptomból az Veres-tengeren, száraz lábbal. Fáraó pedig minden népével az Veres-tengerbe vezett. Mert Istennek engedetlen vala. Moses pedig Istenben bízik vala. Azért Isten hadakozik vala őérettek.

Az amaleknek királyát is megveré Moses, ki felemelt kézzel imádkozik vala Istennek az hegynek tetején és csak Istentől vár vala diadalmot.¹⁹

Második hadnagy volt Josue vitéz. Ennek is sok diadalmát mondja az Irás; Jordán vizén az népet száraz lábbal vitte által; Jericot csak kiáltással rontja meg, az ígéretnek földét megveszi.²⁰ Mert az chananeusok bálványt tisztelnek vala, az Josue pedig az igaz Istent tiszteli vala, az népet is arra inti vala. Az ő parancsolatjában foglalatos vala és azt követi vala, mint az Isten neki meghagyta vala, ezt mondván: El ne távozzék az én törvényemnek könyve az te szádtul, hanem gondolkodjál abban éjjel és nappal, hogy megőrizzed és megtartsad azt. Azért adott az Isten neki diadalmat harmincegy királyon.²¹

Josuének halála után elfeledkezék az nép ez

¹⁹ Exod. 17.

²¹ Jos. 12.

²⁰ Josue 3. 4. 6.

Istenről, ki őket Aegyptumból kihozta vala. Követének idegen isteneket, az pogány népeknek istenek imádják vala; haragra indíták az Istent.²² Azért adá őket az Mesopotániának királya kezébe; kezde az nép Istenhez kiáltani. Ada nekik fejedelmet, az Otonielt, ezáltal szabadítá meg Isten az népet, mert Istennek lelke vala ebben, mint az írás mondja.²³

Otonielnek halála után az nép bálványimádásra tére. Adá azért az Isten őket az moabiták kegyetlensége alá, tizenyolc esztendeig; kiáltani kezde az nép, feltámasztá az Isten nekik az Ehud nevű hadnagyot, ki az ő ellenségeknek királyát megöle és népét levágá.

Ennek halála után esmét bálványimádásra hajlanak, mert míg az fejedelmek éltenek, addig az népet isteni tiszteletre vezérlették, de mihelyt meghalnak vala, az nép ottan elhajol vala. Adá az Isten őket az Jabin nevű király alá húsz esztendeig; ennek hadnagyát, Sisarat egy asszonyi állat öle meg, Jahel, kinek sátorában bement vala, hogy elrejtezzék. Így szabadulának meg az kegyetlen fejedelemtől. Mert az Isten egy asszonyi állat által azt míveli gyakorta, az mit tiz ezer által. Mint az Judit által is cselekedék.²⁴

Ezután adja az Isten őket az madianiták kezébe, kik hét esztendeig bírták az zsidókat; megalázzák magokat és kiáltanak Istenhez,

²² Jud. 2.

²⁴ Jud. 4.

²³ Jud. 3.

kérvén segítséget az madianiták ellen, az Isten prófétát bocsáta hozzájuk és azáltal megfeddte őket, hogy elfeledtek volna öröla és bálványt imádnának;²⁵ feltámasztá az Isten Gedeon vitézt, ki háromszáz magával, csak trombiták csengésével, üres palackoknak egybeverésével megvere százharmincnégyezer embert. Mert Istenben bízik vala, ki őneki jelt adott vala, hogy megszabadítaná az népet az ő keze által.²⁶

Mikor megholt volna Gedeon, az zsidók szolgálni kezdenek az Baal istennek és szövetséget tőnek vele, hogy nekik istenek lenne és nem emlékeznének meg az Istennek irgalmasságáról. Vala Gedeonnak egy fia, Abimelech, ez az uraságért az ő atyjafiait mind megöle, fejedelmé tevék őtet az sichimiták.²⁷ Végre megutálák őtet az gyilkosságért, megöleték egy asszonyi állattul. Így álla Isten bosszút rajta az gyilkosságért, nem bírhatá az uraságot három esztendőnél tovább.

Ezután csakhamar esmét az okádásra térének, az syriabelieknek, sydonyusoknak, moabitáknak, ammonitáknak bálványisteneket kezdék imádni, kikre az Isten megharagvék; ez adá őket az ammoniták és filiszteusok kezébe tizennyolc esztendeig.²⁸ Ezek rabolják vala és pusztítják vala az országot, kik miá mikor igen mcgrontattak volna, kiáltanak az Isten-

²⁵ Jud. 6.

²⁶ Jud. 7.

²⁷ Jud. 8. 9.

²⁸ Jud. 10.

hez, mondván: Vétkeztünk, mert elhagytuk az mi Istenünket, és szolgáltunk az Baal istennek. Kiknek mondá az Isten: Tudjátok, hogy az aegyptombeliek, amoreusok, ammoniták, filiszteusok, sydoenusok, amalechiták és az cananeusok megrontottak vala titeket; kiáltatok hozzám, megszabadítalak, mindezáltal elhagytatok engemet, bálványt imádtatok. Azért többé titeket meg nem szabadítalak, hívjátok elő az isteneket, az kiket választottatok, azok szabadítsanak meg titeket. Annál inkább kezének kiáltani, mondván: Az mint akarod, úgy cselekedjél velünk, csak most szabadíts meg. És ezt mondván, elhányák az bálványokat; feltámasztá Isten az Jephthét, ezáltal szabadítá meg őket az Isten és megnyugovának az rabságtul.²⁹

Esék az nép Isten haragjába esmég, kiket ada negyven esztendeig a filiszteusok kezébe; feltámasztá az Isten az erős Sámsonot, ki húsz esztendeig lőn az Isten népének hadnagya; ez diadalmot veszen vala egyedől ezer emberen, mert Istenben bízik vala, ki neki erőt adott vala.³⁰

Utolsó hadnagyok volt az Eli; ez idejében elnyerték vala az filiszteusok az Istennek frigyládáját is, mert bálványt imádnak vala.³¹

Mindenestől fogva voltak az zsidók hadnagyság alatt király nélkül háromszázkilencvenhat

²⁹ Jud. 11.

³¹ I. Sa. 4.

³⁰ Jud. 13.

esztendeig. Ez üdöben az ország néha békesség volt, néha peniglen háborúságos. Mig az hadnagyok éltenek, addig az zsidók békességben voltak, mert az fejedelmek az igaz Istent tisztelték és félték. Az népet is nem hagyták elszakadni az igaz isteni tisztelet mellől. Mihelyt penig az fejedelmek megholtak, ottan bálványimádásra tértek. Azért az Isten őket gyakorta adta kegyetlen ellenség kezében, kiknek kegyetlenségeket mikor nem szenvedhetnék, felkiáltottak az Istenhöz; az Isten fejedelmet adott nekik, de annak halála után esmét bálványt imádtak.

Csudálkozhatnék az ember ez nagy állhatatlanságon, mely az zsidókban volt. De ha meggondoljuk az embernek mivoltát, nem csuda ez. Mert az ember az Isten nélkül és az ő igéje nélkül csak merő setétség. Az Isten csak az, ki az embert megvilágosítja az ő igéje által. Mikor penig az Isten az fejedelmeket elveszi vala, két jótul fosztja vala meg őket, testitől és lelkitől. Mert az hadnagyok oltalmazták őket testben is és az Istennek útára is vezérlelték az népet. Mert az próféták nem valának még olyan bőven, mint azután az királyok idejében. Igy szokott az Isten cselekedni. Az hálaadatlanságért elveszi az jó fejedelmet, elveszi az jó tanítókat, egyetembe fegyvert bocsát reánk. Akkor kezdünk osztán óhajtani, látván az mi kárunkat, akkor kezdünk Istenhez kiáltani. Mert az ember jó szerencséjének idején felfuvalkodik, elfeledkezik Istenről, az gonosz

szerencsének idején osztán óhajt Istenhez. De az Isten nem tér ez ilyenekhez, míg nem teljes szívök szerint Istenhez térnek, mint ő maga mondja: Térjetez én hozzám teljes szívetek szerint és metéljétez az ti szíveiteket és nem ruháitokat, és térjetez az ti Uratokhoz, Istenetekhez, mert kegyelmes és irgalmas.

Második példa az királyokrul, kik voltak Sámueltól fogva mind az babyloniabeli fogságig.³²

Az hadnagyokrul való históriák igen nyilvánvalók, melyekből megtetszik, az országnak és fejedelmeknek szerencséjük és szerencsétlenségek honnat legyen. De még ezeknél nyilvánvalókat hozok az királyoknak históriájokból.

Az Éli papnak utána lön fejedelem és próféta az Sámuel.³³ Ez azt mondja vala az népnek: Ha teljes szívetek szerint megtértek, és elhagyjátok az bálványokat és az ti szíveiteket Istenhez készítítez és csak ő neki szolgáltok, megszabadít titeket. Megtéréne az zsidók és megszabadulának az filiszteusoktul.

Annakutána kére az nép Istentől királyt: adá az Isten az Saul.³⁴ Ennek azt mondá az Sámuel: Ha az Istent félítez és szolgáltok neki és hallgatjátok az ő szavát, meg sem haragítjátok őtet; szerencsések lesztek, ha penig az

³² 2. Exc. plu ex historiis
Regum.

³³ I. Sam.

³⁴ Sam. 9. 12.

Istennek szavát nem hallgatjátok, az Istennek haragja leszen rajtatok.

Saulnak Isten megparancsolá, hogy az ama-lechitákra menjen, levágja mind őket, ne kedvezzen se embernek, se baromnak, se királynak, se háza népének. Saul kedveze az királynak és az barmoknak kövérinek, nem cselekedék az Istennek kedve szerint. Azért azt mondá az Isten nekie Sámuel által: Nem löttél engedelmes az én szómnak, azért elvetlek téged, hogy ne légy király. Eltávozék azért az Isten lelke Saultul és elvesze rettenetesen az hadban minden népével és fiaival.³⁵

Ez Saul felette igen szerencsétlen lön. Az ország is ő miatta ellenségtől megrontaték. Mert az király az Istennek beszéde szerint nem cselekedék, az Istent nem féli vala, nem tiszteli vala, az népet is nem vezérlé isteni félelemre. Az Sámuelt is nem böcsölé. Az Istennek papjait levágatá, ördögtől kérd vala jövődöt. Dávidot is el akarja vala veszteni, kire felette igen irigykedik vala.

Dávid lön király Saul után. Ennek sok diadalmi vagynak az Szentírásban. De az többi között nevezetes az nagy Góliáttal való viadalma. Kivel mikor szembe menne, azt mondja vala: Az hatalmas Isten, ki engemet megszabadított az oroszlán torkából, megszabadít az Góliáttul is. Az Góliátnak penig azt mondja vala: Te én reám jössz fegyverrel, kopjával

³⁵ I. Sam. 15.

és pajzzsal, én pedig megyek az hatalmas Istennek nevébe te reád, és ad az Isten tégedet én kezembe, megverlek téged, az te fejedet elveszem és adom az te testedet az égi madaraknak és vadaknak, hogy tudja mind ez egész föld, hogy Isten lakik az Izrael népe között, és hogy nem fegyverrel, sem kopjában szabadít meg az Isten, mert ő Isten, mert ő hada ez, és ad titeket mi kezünkbe.

Noha Dávid bűnbe esék, mikor megöleté Uriást és feleségével gonoszul éle³⁶ és mikor az népet megszámláltatta volna és ezzel az országot nagy háboruba hozá, mert Absolon kiüzé őtet országából, és az népnek megszámlálásért sokat levágata az Isten az népben, mind azáltal penitenciát tartá, megsiratá bűnét, melyben esett vala az testnek erőtlenségének és gyarlóságának miatta, mint az választottak gyakorta szoktak esni.³⁷ Azért teljes életinek rendiben hadakozásában jó szerencsés volt. Az ország is megnyugovék ő idejében, mert Istennek kedvek szerint való szolgája vala, és neki csak az Istennek ígéje volt vezére, mint ő maga mondta, mert tudta, hogy azok bódogok, az kik az hitetleneknek útokban nem járnak, hanem az Isten törvényében foglalatosok éjjel és nappal.³⁸

Az Salamon is, az Dávidnak fia, felette jó-szerencsés és bódogságos lön, míg az ő atyjá-

³⁶ I. Reg. 15.

³⁸ Psalm. 1.

³⁷ Psal. 50. — Psal. 6.

nak, Dávidnak utát követé. De mihelyt az pogány asszonyi állatok az ő szivét az igaz Isten mellől bálványimádásra hajták, azonnal azt mondá az Isten neki: Mivelhogy meg nem őrizted az én beszédemet, annakokáért ketté hasítom az te országotat és adom az te szolgádnak.³⁹

Roboam alatt kettészakada az ország, az tiz nemzetség hajla Hierboamhoz, az két nemzetség Roboamhoz.⁴⁰ Ez ideiben az zsidó nemzetség bálványimádásra hajla; kezdének sok oltárokat az bálványoknak mindenőtt rakatni, reájok hozá az Isten Aegyptomnak királyát, ki az templumnak, ez Salamonnak minden kincsét elvivé.⁴¹

Abia, az Roboam fia, hadakozik vala az Hieroboam királlyal, ki felette igen bálványimádó király vala. Isten ada Abianak diadalmot, mert csak az egy Istenben bizik vala, az Izraelben, megöle és megsebesíte úgy mint ötszázezert.

Ez után király lón az Asa, és Isten kedve szerint jár vala; az bálványoktul megtisztitá az országot, az községet is inté, hogy Istent keresnék. Megveré az Aegyptusnak királyának seregét, melyben tizszázezer ember vala és mikor szembeszállana vele, így imádkozik vala: Uram Isten, ninesen te előtted semmi külömbség vagy kevés, vagy sok által venni diadalmot.

³⁹ 2. Reg. 11.

⁴⁰ 2. Reg. 12.

⁴¹ 3. Reg. 14.

Segélj meg minket mi Istenünk, mert az te szent nevedbe bízván jöttünk ez sokaság ellen.⁴² Akkor azt mondá az Azarias próféta: Ha az Istent keresitek, megtaláljátok. Ha pedig elhagyjátok őtet, ő is elhagy titeket.⁴³ Az király is azt mondá azért: Valaki nem keresendi az Izraelnek Istenét, meghaljon kicsinytől fogva nagyiglan, mind férfiú, mind asszonyi állat. Megkeresék az Istent, és Isten békességet ada az országban. Végre az Isten reá haragvék, hogy pogány királytul kére segítséget az Izrael király ellen és emberhez, nem Istenhez biznék. Azért azt mondá az próféta neki: Az Istennek szemei látják mind az egész földet és ad az Isten erőt azoknak, kik őbenne teljes szívvel biznak. Azért te király bolondul cselekedtél.

Annakokáért az király meglássa, hogy az országot megtisztítsa bálványtul, istenfélő legyen. Az községet is arra intse, ha ellenséggel víni kell, az Isten nevébe gyűjtsön sereget, ő nevébe ütközzék az pogánnyal, bátor csak kevés vitézekkel az Isten diadalmot áll, mert bizony nem nehéz az Istennek kevéssel sok ellen-ségen diadalmot venni.⁴⁴ És mint az szent Péter mondja, hogy Istennel egy nap olyan, mint ezer esztendő és ezer esztendő, mint egy nap.⁴⁵ Azonképpen mondhatjuk, hogy Istennel az hadban olyan az ember, mint az ezer és az ezer, mint az egy.

⁴² 2. Paral. 14.

⁴³ 15.

⁴⁴ 2. Paral 16.

⁴⁵ 2. Pet. 3.

Azután leszen király az Josaphat.⁴⁶ Ez igen jámbor istenfélő király volt, nem bizott az bálványokban, hanem az egy Istenben, jámbor és igaz birákat rendele az nép között és inté őket, hogy igazságot szolgáltassanak.⁴⁷ Ez ellen felgyűlnek az ammoniták és moabiták nagy erővel, akkor a Josaphat így könyörge: Mibenünk ninesen annyi erő, hogy ez sokaságnak ellene állhatnánk, de mikor nem tudjuk, mit kelljen tennünk, az mi szemeinket, Uristen, reád figgesztjük. Meghallgatá Isten és diadalmot ada neki.⁴⁸

Lőn király Josaphat után az Joroan;⁴⁹ ez az bálványimadásba bemerőlt vala; követé az Achab útát. Azért azt mondá neki az Illyés próféta: Mivelhogy nem követted az Josaphat királyt, az te atyádat, hanem az Achabot és bálványimadásra hajtád az zsidóságot, azért ime az Isten megver tégedet mind feleségestől, gyermekestől, marhástul, népestől, te pedig megbetegülsz hasfájással, mindaddig, míg nem kijöjjön mind az te beled. Igyen történék, mert Isten az filiszteusokat reá hozá, kik által megrontá az országot és az királynak minden házánépét. Ő magának az béli kijöve és meghala.

Utána lőn király az Ochozias. Ez is bálványimádó vala, azért szerencsétlen lőn, mert az Jehu király megölé őtet.

Azután lőn király az Joas, kit az Jojada pap

⁴⁶ 2. Par. 17.

⁴⁷ 2. Par. 19.

⁴⁸ 2. Par. 20.

⁴⁹ Par. 21.

felesége elrejtett vala, mikor az Attalia, az Joram felesége, az Ochozias fiait megölte volna, hogy ő maga asszonykodnék.⁵⁰ Azt az Joast királyá tötte vala az jámbor Jojada pap, és míg Jojada pap éle, Joas istenfélő lön. De mihelyt ő meghala, ottan elhajla az király bálványimádásra mind az néppel egybe. Kiket mikor Zacharias pap feddene, megöleték és kövezték. Azért adá az Isten az népet és az királynak minden tanácsosit, kik az királynak szivét elhajtották vala, az syriabelieknek kezébe és megemésztetének, mert elhagyták vala az ő Urokat, Isteneket. Az királyt is nagy gyalázattal illeték.⁵¹

Azután leszen király az Amasias. Ennek ada az Isten nagy diadalmot ellenségen, végre bálványimádásra tére ki, mikor az prófétátul feddetnék, megcsúfolá az prófétát. Azért adá ötet Isten az Izrael király kezébe, ki az királynak minden kincsét elvivé, Hierusalemnek falait megrontatá.⁵²

Ozias, az Amasias király fia leszen király az atyja halála után. Ez is míg Istentől figge, jó szerencsés lön. De mihelyt az ő tisztiből kihágván, az papok tisztibe hága, megvereték francuval.⁵³

Joathan királyrul is azt mondja az Irás, hogy szerencsés volt, mert azt mivelte, az mi Istennél kedves volt.⁵⁴

⁵⁰ 2. Paral. 23.

⁵³ 2. Par. 26.

⁵¹ 2. Paral. 24.

⁵⁴ 2. Par. 27.

⁵² 2. Par. 25.

Acasz király, Joathannak fia, felette igen bálványimádó vala, azért adá Isten őtet az syriabeliek kezébe és az izraeliták kezébe, kik levágának egy nap az Judában százhuszezer, hogy elhagyták volna az ő Urokat, Isteneket. Rabot vinnék el férfiakat, asszonyi állatokat, leányokat, gyermekeket, kétszázezeret és nagy sok gazdagságot; folyamék Achaz az assirii királyhoz, nem Istenhez, de semmit nem használta véle.⁵⁵

Feltámada ezután az Ezechias király, ki az községnek így szól vala: Az mi atyáink vétkeztenek volt, elhagyták volt az igaz Istent, azért adta őket ellenség kezébe, mi tegyünk szövetséget az Istennel és eltávozik haragja tőlünk.⁵⁶

Aldozatokat szerez Istennek. Annak felette levél által inti az egész országot, hogy megtérjenek Istenhez és az Isten megszabadítja őket és azt mondja vala, kegyes és kegyelmes az mi Istenünk és nem fordítja el az ő orcáját, ha megtérünk, megkegyelmez mindazoknak, az kik őtet teljes szívből keresik és nem tulajdonítja az bűnt nekik. Az bálványokat elrontatja mindenütt, az igaz isteni tiszteletet helyére állítja.⁵⁷

Az Sennacherib király eljő Babyioniából nagy erővel, berekesztik az királyt Hierusalembe Esaias prófétával együtt. Akkor az király így szól vala: Ne féljete az assyriabeli-

⁵⁵ 2. Par. 28.

⁵⁶ 2. Par. 29.

⁵⁷ 2. Par. 30.

ektől, mert ővelek emberi erőn vagyon, mivelünk az Isten, ki miértünk hadakozik. Elbocsátá Isten egy angyalát, ki levága az assyriabeliekben száznolcvanötezer embert és megszabadulának.⁵⁸

Manasses, az ő fia, bálványimádó vala; az mely bálványt az ő atyja elrontott vala, ő megépítette vala. Adá Isten őtet az bayloni-beliek kezébe, kik őtet fogva elvivék és az tömlöcbe veték; ott keservesen megsiratá bűnét, Istenhez tére, Isten megszabadítá őtet, országában ujonnan királyává tevé; azután az népet Isten mellé hajtá.

Amont, az Manassesnek fiát az önne szolgái ölék meg, és szerencsétlen lön. Mert felette bálványimádó vala.⁵⁹

Josias király Istennek kedve szerint cselekedék; követé az Dávidnak útát, nem hajla sem jobb, sem bal kézre, az várost és mind az országot megtisztítá bálványtul. Ez idejében találá meg Helcias pap az Istennek könyvét az templomban, mely sok időtől fogva elrejtett vala. Azt elolvastatja az község előtt és inti az népet isteni félelemre.⁶⁰

Noha az hadban vesze az jámbor király, mikor ok nélkül az aegyptombeli király ellen támadott volna, mindazáltal Istennek kedves vala.⁶¹ Azért siratá őtet Hieremias sok ideig és mind az község. Erről azt mondja az Irás, hogy

⁵⁸ 2. Par. 32.

⁵⁹ 2. Par. 33.

⁶⁰ 2. Par. 34.

⁶¹ 2. Par. 35.

nem volt őhöz hasonló ő előtte, ki Istenhez tért volna teljes szíve szerint, azután is nem volt.

Az Joachaz királyt adá Isten az aegyptombeli király kezébe.⁶²

Azután lőn király Joachim.⁶³ Ez időben eljőve az Nabugodonozor és elvivé az templomnak minden gazdagságát. Az királyt is elviszi, megöleti és barom módra temettetik, az mint Hieremias mondta vala.⁶⁴

Jeconias király is szerencsétlen lőn, mert mind feleségestől, gyermekestől elvitették babyioniabeli fogságba, mind az fő fő népekkel egybe.⁶⁵

Sedechias király lőn utolsó király; ez időben eljőve esmég az babyioniabeli király, ki az várast mindenestől fogva töből elrontatá és égetteté mind az templommal egybe.⁶⁶ Az király fiait levágotá, az királynak ő magának szemét kitolatá és mind az egész zsidósággal fogságba, Babyioniába vivé.⁶⁷

Ha immár mind megszámllalod az Judeának királyoknak esztendeit, Saultul fogva mind az fogságig többet teszen ötszáz esztendőnél. Ez időben az Juda országának némely király mind az községgel egyetembe jószerencsések voltak. Némelyek peniglen igen szerencsétlenek voltak. Az Dávid, Josaphat, Asa, Ezechias, Josias ideiben az ország békességes volt,

⁶² 2. Par. 36.

⁶³ 2. Par. 36.

⁶⁴ Hiere. 2.

⁶⁵ II. Reg. 24.

⁶⁶ II. Reg. 25.

⁶⁷ Hiere. 39.

mert az királyok hadakozásokban mindenkor diadalmot vettek. Az Saul, Achaz, Joachim, Jeconias, Zedechias idejében az ország nyughatatlan volt az pogány ellenségtől, az királyok is szerencsétlenek voltak.

Az királyoknak, és országnak békessége és jószerencséje, az mint az históriák jelentik, ettől volt. Mert a királyok istenfélők voltak, mint az Dávid, Josaphat, Ezechias, Josias. Az községet is isteni félelemre vezérlették.

Az háboruságnak és szerencsétlenségnek kiváltképpen való oka volt az bálványimádás. Mert mind az király, mind az község bálványt imádtanak.

Harmadik példa az Izraelnek országának Királyirul.

Az mint oda fel megmondók, nem veszünk másonnat példát, hanem az Zsidóországrul és annak királyirul. Az zsidóknak penig birodalmok vagy fejedelemségek három rendben volt Mosestől fogva az babyloniaibeli fogságig.

Az első volt Mosestől fogva az Saul királynak birodalmáig.

Az másik volt Saultul fogva az Zedechiasig.

Az harmadik volt Hieroboamtul fogva Ose királyig. Az két első rendbeli fejedelmek szerencséjéről és szerencsétlenségekről mind penig ő idejekben az ország menemő békességben vagy háboruságban volt, szóltunk. Mostan immár szólunk az harmadik rendről, azaz

az Izrael birodalmának királyirul, melyből jobban megtetszik, hogy nem mint az felső példából, hogy az Isten az országot és az királyokat az bálványimádásért megrontja és elveszti.

Hieroboam volt első király Izraelben. Ez ada okot nagy bálványimádásra. Mert öntete két barom képét, hogy az Izrael azt imádná. Az egyiket felemelteté Bethel nevő városban, a másikat Dan nevő városban. Megátkozá az proféta az bálvány oltárat, de semmit azzal nem gondola az király.⁶⁸

Azért azt mondá az Isten nekie: Választalak téged az nép közöl, és tőlek tégedet fejedlemmé az én népemen; kettéhasítám az Dávidnak országát és adtam azt neked; nem lől olyan, mint az én szolgám, az Dávid, ki az én parancsolatomat megtartotta és követett engem szíve szerint, hanem gonoszbul cselekedél minden királyoknál, bálványt öntél magadnak Isten helyébe, hogy engem haragra inditanál. Engemet elhagyta. Azért íme én veszedelmet hozok az Hieroboam házára és Hieroboamnak még ebét is megöletem, kicsinytől fogva nagyig mindent leváगतok. Az kik az városban halnak meg az ő háza népe közöl, azokat az ebek eszik meg. Az kik pedig az mezőn halnak meg, az égi madarak eszik meg azokat.⁶⁹

Noha azért Hieroboam békével hala meg, mindazáltal háza népén nagy szerencsétlenség

⁶⁸ I. Reg. 12.

⁶⁹ I. Reg. 14.

esék. Mert az ő fiai és minden háza népe egyiglen mind levágattatának az ő bűneiért.⁷⁰

Baasa király követé Jeroboamot az bálványimádásban.⁷¹ Azért az Isten szinte azonképpen fenyegeté meg ötöt Jehu proféta által, mint Jeroboamot; és az ő háza népe is szinte ugyan jára. Mert ő utána király lön Ela; ezt megölé Zambu. Ki mindenestől fogva eltörlé Baasa királynak nemzetségét. Az Zambu ellen az nép királya tévé az Amrit és reá szálla Zambura; az várast, melyben lakik vala és mikor látná, hogy meg nem maradhatna Amri ellen, ő maga fejére gyútá magának az házát, ott vesze és ége az ő bálványimádásáért.

Achab lön király Amri után és az bálványimádással minden királyoknál inkább boszontá az Istent, mind feleségével egybe az Jezabellel. Annakokáért felette igen szerencsétlen lön, mert feleségének testét mindenestől fogva az ebek övék meg, ő maga is az hadban megsebesedik és az ebek nyalák vérét.⁷³

Ochosias is, az Achab fia, felette igen bálványimádó vala, betegségében is az Belzebubtul kérdett vala tanácsot. Az ő ebéllő házából nyakkal esék le és meghala.

Joram is, az Achabnak fia (mert Ochosiasnak nem maradt vala fia), követé Jeroboamot és az ő gonoszságát, noha az Baal istennek bálványit nem tisztelé. Azért Isten az Jehut ki-

⁷⁰ I. Reg. 15.

⁷¹ I. Reg. 16.

⁷² Sgt. 21. et 22.

⁷³ II. Reg. 9.

rállyá keneté ellene. Ennek azt mondá az Isten: Ime én téged királlyá töttelek, te veszted és törlöd el az Achabnak háza népét. Mert én bosszút állok az én prófétáimnak és szolgálóimnak vérekért az Jesabelen, elvesztem Achabnak minden háza népét és akképpen cselekedem vele, mint Hieroboammal és Basa királlyal. Azért megölé Jehu Joramot és az Jezabelt az palotából nyakkal vetteté alá, az ebek övék meg testét, csak feje kaponyáját és az keze és lába fejét találák. Így vesze az bálványimádó királyné asszony. Achabnak hetven fiait, szolgálóit és az Baal papjait mind levágatá.⁷⁴ Az Baal templomát elrontatá és helyén árnyékszékét csináltata. Noha az Jehu elrontá az Achabnak háza népét, mindazáltal az Hieroboamnál nem lön jobb semmivel. De hogy az Isten parancsolatja szerint az bálványimádó Achab nemzetségét megrontotta volna, azt igéré Isten neki, hogy negyed nemzetségig ülnek az ő fiai az Izraelnek birodalmának székiben.

Azért Joachaz, Joas, Hieroboam, Zacharias, noha bálványimádók valának, mindazáltal szerencsések lőnek, mert ezt Isten igérete vala Jehu királynak.⁷⁵

Utolsó király lön Osee. Ez is bálványimádó vala. Azért Isten nem szenvedheté tovább az bálványimádást, hanem az babyloniabeli Salmanassar királyt reá hozá az országra, ezzel

⁷⁴ II. Reg. 10.

⁷⁵ II. Reg. 2. 10. 13. 14.

mind az egész országot rabságba viteté és az földet idegen nemzetséggel szállítá meg.⁷⁶

Az Izrael országa többig állott harmadfél-száz esztendőnél, de mondhatatlan igen szerencsételen lón az ország, mind penig az királyok. Mert Hieroboamtul fogva mind az utolsó királyig egy is nem találtaték az királyokban istenfelő, hanem inkább bálványimádók lőnek, nem fogadák az szent Illyésnek, Eliseusnak, Jónásnak és az több szent prófétának intéseket és tanításokat, hanem az Baal papjait követék; nem gondolák meg az Istennek jótéteményét, melyet mivelte vala velek, mikor őket Aegyptomból kihozá. Azért az Isten nagy szerencsétlenség alá adá mind a királyokat, mind penig az egész országot.

Mert az Isten nem úgy adta vala nekiek az Chanahannak országát, hogy mindörökké ugyan övék legyen, akár mint és akár hogy éljenek, hanem hogy azt az egy igaz Istent féljék, tiszteljék, az ki őket Aegyptomból kihozta, idegen istenhez ne hajoljanak és hogy teljes szivek szerint Istenhez térjenek. Mint az első parancsolatban is inté őket, ezt mondván: Én vagyok, ki kihoztalak tégedet Aegyptomból, ne legyenek teneked több istenid én nálamnál. Ne csinálj magadnak faragott képeket, se azoknak az állatoknak, melyek az égen vagynak hasonlatosságára, se azoknak, melyek az földön, se azoknak, melyek az vízben.⁷⁷

⁷⁶ II. Reg. 17.

⁷⁷ Exod. 20.

Az szövetségekről, melyekkel az Isten az zsidóknak adta vala az Canaan földet.

Ha az én beszédemet hallgatjátok és szövetségemet megőrizitek, lesztek nekem választott népeim minden népek közül.⁷⁸

Ha az én szómat hallgatandod és azokat cselekeded, melyeket parancsolok, az te ellenségednek én is ellensége leszek és boszút állok azokon, kik téged háborgatnak.⁷⁹

Ha az én parancsolatimban jártok, félelem nélkül lakotok az ti földetekben. Adok békeséget az ti határitokban, elalosztok és senki fel nem rezzent, az ellenségnek fegyvere által nem megyen az ti határitokon, úzitek az ti ellenségeteket és ti elöttetek leomolnak, ti közöletek öten úznek százat az ellenségben és százan ezert.

Hogyha penig az én parancsolatimban nem jártok, megverlek titeket, az ellenség előtt leestek, azok alá adattok, futtok akkor is, mikor nem úznek, fegyvert hozok reátok, ha penig városba szaladtok, bocsátok rátok döghalált, várostokat és lakóhelyeteket elpusztítom ugyanynyira, hogy csudálkozzanak rajta az ellenségek; elosztlak titeket idegen nép közé, oda is fegyvert bocsátok utánatok. Az kik megmaradnak, azoknak félelmet adok szívekbe, hogy az fának levelének zörgése előtt fussanak, mint egy fegyver előtt, senki ti közöletek az ellenségnek ellene nem mer állani.⁸⁰

⁷⁸ Exod. 19.

⁷⁹ Exod. 23.

⁸⁰ Levit. 26.

Azt mondja Moses: Ha szürendetek fiaikat és unokákat és lakozandotok az földön és elcsalattatván csinálándotok magatoknak valami faragott képet, hogy az Istent haragra indítsátok, bizonyságul hívom ma az éget és az földet, hogy hamar elvesztek az földről, melyet az Isten ad nektek, nem laktok ott sok ideig, hanem eltörül titeket az Isten.⁸¹

Az ti Uratok, Istentek ime beviszen titeket jó földre, folyóvizeknek és kifolyó kutaknak földére, jó búzának és szőlőnek földére, holott minden szükség nélkül lakhatol. Meglássad azért, hogy el ne feledkezzél, az te Uradrul és Istenedről és az ő parancsolatit hátra ne veszed. Hogyha pedig elfeledkezendel az te Uradrul, Istenedről és idegen isteneket kezdesz követni és tisztelni, ime mostan megmondom teneked, hogy mindenestől fogva el kell veszed.⁸²

Izrael, mit kíván az te Urad, Istened tetőled egyebet, hanem, hogy féljed az te Uradat és járj az ő útáiban és szeressed őtet és szolgálj neki teljes sziveddel és erőddel, hogy jó szerencsés légy.⁸³

Őrizzétek meg azokat, melyeket az Isten nektek parancsolt, ne hajoljatok se jobb kézre, se bal kézre, hogy sok ideig lakhassál az te földedben.⁸⁴

Adok ti előtökbe átkot és áldomást. Áldomást

⁸¹ Deut. 4.

⁸² Deut. 8.

⁸³ Deut. 10.

⁸⁴ Deut. 5.

úgy, ha engedtek az ti Uratoknak, Isteneteknek parancsolatjának. Átkozottak, ha nem engedtek az Istennek szavának és ha eltávoztok az útrul, melyet előtökbe adott.⁸⁵

Ha az Istennek szavát nem hallgatod és meg nem őrized, hoz az Isten tereád ellenséget, messze földről nagy sebességgel, kinek nyelvén nem tudsz, kevély nemzetség és kegyetlen. Ki az vén embert nem tiszteli, az kicsiny gyermekben is nem könyörül, az te barmaidat, gabonádat megemésztí és minden erős várasídat megrontja, melyekhez bízol vala.⁸⁶

Ha az én parancsolatimban nem jártok, hanem bálvány istennek szolgáltok, azt mívelem ez földdel, az mit Sodomával és Gomorával. És azt kérdik minden népek, miért mívelte ezt az Isten ez földnek? És azt felelik: Mert elhagyták az Istennek parancsolatját és szövetségét, melyet tött övelek, mikor őket kihozná Aegyptomból és szolgáltanak idegen istennek és imádtak oly isteneket, kiket nem tudtak, sem esmértek.⁸⁷

Ezekből ez szövetségekből megtetszik, mi csoda okkal adta volt az Isten az zsidóknak az Canaan országát, tudniillik, hogyha az ő parancsolatiban járnak, attul el nem szakadnak, bálványt nem imádnak, hát övök leszen az ország és megtartja őket. Hogyha pedig ő ellene bálványt imádnak, hát elveszi tőlök az orszá-

⁸⁵ Deut. 11.

⁸⁶ Deut. 28.

⁸⁷ Deut. 29.

got és ömagokat is mind elveszti. Elhagyák az igaz Istent, ki őket Aegyptomból kihozá, követték idegen isteneket és imádák azokat és haragra indíták az Istent, elhagyván őtet és szolgálván az Baal istennek. Azért megharagodván az Isten, adá őket az ellenség kezébe, kik megfogák őket és eladák pénzen az ellenségnek, kik ő környölök laknak vala, és nem maradhatnak vala meg az ellenségnek előtte, de valahova mennek vala, mindenőt Isten haragja vala rajtok; végre mind az Izrael országát, mind az Judeát nagy erős fogságba viteté az rettenetes bálványimadásért, miképpen az próféták is gyakorta fenyegették őket.

Miképpen megszégyenöl az Or, mikor az országban fogják, akképpen megszégyenölnek az Izraelnek házai, ő magok és királyok, kik azt mondják az fának: én atyám vagy te, és kik mondják, az kőnek te szültél engem. És fordíták (azt mondja az Isten) én hozzám az ő házokat és nem az ő orcájokat. És az háboruságnak idején azt mondják: Kelj fel és szabadíts meg minket, holott vagynak az te istenid, kiket csináltál magadnak, keljenek fel és szabadítsanak meg titeket.

Azt mondja Hieremias, hogy az Judeának királyinak tetemek az koporsóból kihánytatnak az bálványimadásért.⁸⁸

Mivelhogy elhagyták az én törvényemet és nem hallgatják az én szómat, hanem az ő szi-

⁸⁸ Hie. 2. 7. vide et Hie. 5.

veknek gonoszsága után jártak, követvén az Baal istent. Azért én adok enniek irmet és inniok mérget és elszélesztem őket⁸⁹ az pogány népek közé, és bocsátok ő utánok fegyvert, míg meg nem emésztetnek.

Elfeledkezett az Izrael az ő teremőjéről és bálványt épített. Azért én bocsátok tüzet az ő városokba és megemészti az ő házokat.⁹⁰

Elesalták őket az ő bálványok. Azért íme én bocsátok tüzet Judeába és megemészti az Hierusálemnek házait.⁹¹

Az Istennek nagy kegyelmessége volt ez az zsidó nemzetséghez, hogy minden időben adott nekik prófétákat, mint az Sámuel, Náthánt, Esaiást, Hieremiást, Illyést, Eliseust, kik által szintelen hitta őket penitenciára és az szövetség mellé, melyet Isten velek tött vala. De az népnek viszontag nagy hálaadatansága volt ez, hogy nem hallgatták az prófétáknak szavakat, nem böcsöllötték őket, hanem inkább csúfolták, meg is ölték. Az Saul nem fogadja az Sámuelnek intését. Az Achab mind feleségével egybe háborgatja az szent Illyés prófétát. Az Manasses megöleti az Esaiast. Az Joachim és Jeconias az Hieremiast nem tisztelik, beszédét nem hallgatják, sőt inkább könyvét is megégetik. Azért az Isten elvötte tőlök az prófétákat, ő magokat fogságba vitette.⁹²

Bocsát vala az Isten nekik minden nap pró-

⁸⁹ Hie. 9.

⁹⁰ Ose 8.

⁹¹ Amos. 2.

⁹² Hiere. 36.

fétákat, kik által inti vala szorgalmatosan. De ők megcsúfolák az Istennek beszédét és az ő prófétáit, azért az Istennek haragja felgerjede reájok.⁹³

Bocsátám őhozzájok az én szolgálóimat, az prófétákat, és nem hallgatának engemet és nem hajták az ő fülöket hozzám, hanem megkeményíték az ő nyakokat.⁹⁴

Térjete meg az ti gonosz útaitokrul és őrizétek meg az én parancsolatimat az törvény szerint, melyet adtam az ti atyátoknak és az mint izentem nektek az én szolgálóim által az próféták által.⁹⁵

Noha az Isten az zsidó nemzetséget nagy fogságba adá az bálványimádásért, mindazáltal hetven esztendőnek utána megszabadítá őket és hazavivé az ő földökbe.⁹⁶ Akkor is az Isten bocsát vala ő közéjük prófétákat, mint az Esdras papot, Zachariast, Ageust, kik által az Isten taníttatja vala őket. Noha egy ideig megállának az igaz tudományban, mindazáltal, mikor az farizeusok és írástudók feltámadtak volna, ezek mellé hajlának, nem gondolának sem Zacharias pappal, sem Keresztelő Szent Jánossal és őnekik szántalan sok tanításokkal és intésekkel, sem peniglen az élő Istennek fiával, ki akkor testben ő köztök vala, hanem inkább bosszúsággal és halállal illeték őket, mind penig Christusnak tanítványit.

⁹³ 2. Par. 36.

⁹⁴ Hiere. 7.

⁹⁵ II. Reg. 17.

⁹⁶ Esd. 1.

Annakokáért, az Isten neájok hozá Rómából az Titus Vespasianust Christus mennybemeneteli után úgy mint negyven esztendővel, ez környölvövé az Hierusalemet, melybe az egész zsidóság az Húsvét innepére felgyült vala. Ott veszének úgy mint tizenegyszázezeren. Némelyek fegyver miá, némelyek döghalál miá, némelyek éhség miá, némelyek pedig fogságba vitetének Rómába. Az időtől fogva az zsidó nemzetség mind ez óráig római fogságban vagyon, országokat pogány bírja, ő magok minden népek között utálatosok. Így rontá az Isten az zsidó nemzetséget, melyet ez világ kereksége alatt való nemzetségből választott vala.

Mindezekből nyilván vagyon, hogy olyan jeles ország, mint az Canaan országa, melyet az Írás tejjel-mézzel folyó földnek nevez, és olyan nemes nemzetség nem történetből romlott ilyen igen el, hanem hogy az Isten fegyverkezett volt ő ellenek, ő vonta volt reájok az ő kézívét, mint egy ellenség, az bálványimádásért.

Ezért romlott felette igen meg Görögország, ezért romlott az Olaszország és több országok. Az cananeusok is felette igen bálványimádó népek voltak. Azért rontotta vala el őket az Isten.

Hogy azért immár az Magyarország is mind az királyokkal egyetemben ilyen nagy szerencsétlenség alatt volt és vagyon, hogy országunkat az törökök elvötték, jó városinkat, várainkat elvötték és elrontották, hogy orszá-

gunkat szabadon rabolják, hogy immár minden népek közt nevezetesek és utálatosak vagyunk. Ez bizony történetből és az szerencse forgásából nincsen, hanem innét vagyon. Mert mint az zsidók ellen, azonképpen mi ellenünk az Isten fegyverközött fel és vonta reánk az ő kezívét, ő eresztette reánk az ő fegyverét, ő támasztotta reánk az constantinapolbeli török császárt. Mert miképpen Hieremias mondja, hogy az Nabugodonozor Isten szolgálja, az zsidóknak büntetésekre, azonképpen bizony az török császár Isten szolgálja, az magyar nemzetségnek büntetésére.

Mivelhogy, úgymond, nem hallgattátok az én beszédemet, íme el-felveszem az Isáknak minden nemzetségét és az Nabugodonozor királyt is, az én szolgálmat és hozom őket ez földre.⁹⁷

Az Esaiasnál is nevezteték az babyloniai király fejszének és firésznek, melyet Isten az ő kezével igazgat.

Nem kell azért azt mondani, hogy történetből vagyon ilyen hatalmas és nemes országnak és nemes nemzetségnek romlása. Mert Istennek indítása nélkül még csak szívébe is nem jöne az török császárnak, hogy Magyarországot rontassa, ha az Isten nem indítaná az ő szívét. És az Isten nem súgná az ő filébe, hogy felfegyverkezzék, az mint az próféta mondja.

Ennek pedig nem egyéb az oka, hanem az

⁹⁷ Hie. 25.

bálványimádás.⁹⁸ Mert noha úgy tetszik mi nekünk, hogy nincsenek az mi országunkban bálványimádók, mindazáltal bizony sokan vagynak. Hogy pedig az királyokrul szóljunk, kik eleitől fogva Magyarországbán voltak, nem találsz csak egyetlenegyét is, hogy ki istenfélő volt volna, ki az Istent félté és tisztelte volna, mind egyig bálványimádók voltak, miképpen az Izraelnek országában.

Az Isten az ő kegyelmességéből, mint szinte az zsidó nemzetségnek, azonképpen minekünk ad böles és tudós doktorokat, kik az Istennek akarátját hirdetik, az népet intik és dorgálják. De mint az zsidók között kevés böcsöletek vala az prófétáknak, azonképpen az Magyarországbán az Istennek szolgálának kevés böcsöletek vagyon. Annakokáért elvötte Isten országunkat, elvötte fejedelmünket, elvötte szabadságunkat. Mikor semmi félelmünk nem volna is, akkor is félünk. Csak az fának leveleinek zörgése előtt is futunk, mint egy fegyver előtt.

Nem rövidült meg annakokáért az Istennek az ő keze, hogy meg nem szabadíthatna, és az ő fülei nem rekettenek be. De az mi számtalan bűneink szakasztották el az Istent mitőlünk. Mert mint az zsidóknak az Canaan földet, azonképpen az magyaroknak ezt es földet az Isten okkal adta volt. Ilyen okkal pedig hogyha az ő parancsolatiban járnak, ide-

⁹⁸ Esa. 5.

gen istent nem imádnak, hát jó szerencsések és békeségesek lesznek ez földön, ha penig ő ellene bálványt imádnak, elvesznek. Nem állottuk meg az Istennel való szövetségöt, azért pogány birtokába adott az Isten.

Nem mondom azt, hogy az Istennek népe és Anyaszentegyháza nem volna. Mert mint régenten, noha az szent Illyésnek úgy tetszik vala, hogy mind az egész Izrael az bálványimadásba merőlt volna és ötőlénél több nem volna, ki az Baalnak nem szolgálna, mindazáltal azt felelé az Isten, hogy vagyon neki hét-ezer embere, kik az Baal istennek térdet nem hajtottak. Azonképpen noha minékünk úgy tetszik, hogy nincsen Istennek népe ez országban, hogy mind ez ország elmerőlt az nagy istentelenségben, mindazáltal bizony vagyon az Istennek serege, vagynak Istennek választotti, mind az fejedelmek rendéről, mind az község rendekről, kikről szorgalmatos gondot visel, kiket Christus markából és oltalmából senki ki nem kaphat, mint ő maga mondja az Evangelistánál.

De ez melyet ez országnak nagyobb része rettenetes bálványimadásba és istentelenségbe merőlt, ezekért az Isten, az ő igaz és csudálatos ítéletiből mind ez egész országot ostorozza pogányoknak fegyverével. Hogy penig ez ideig mindenestől fogva el nem merőlt ez ország, az Istennek megmondhatatlan nagy kegyelmességéből vagyon, az választottaknak

fohászzkodásokért, kik meg nem szűnnek éjjel-nappal Istent fárasztani könyörgésekkel.

Noha Isten gyakorta az választottakkal együtt hordoztatja az bűnnek zsoldját, mindazáltal az Isten csudálatosképpen különben is megoltalmazza az övéit.

Dániel fogságba vitették az zsidókkal együtt Babyloniába;⁹⁹ az oroszlánok közé vették. De megtartja és oltalmazza az Isten őtet.¹⁰⁰ Eképpen Noét az özönvízben, Lottot az Sodomában, Mardocheust, Esthert, Tobiast és az több keresztyéneket Assyriában.¹⁰¹ Azért mondja az Isten:

Vajjon elfeledkezhetik-e az anya az ő magzatjárul? De ha elfeledkezik is, én terólad soha el nem feledkezem. Mert beírtalak tégedet az én kezembe.

Én plántáltalak tégedet, Anyaszentegyház, hordozlak tégedet az én méhembben, az te vén-ségedben is.¹⁰²

Az hegyek megindulnak, de az én irgalmaságom soha tetőled el nem távozik.¹⁰³

Mikor az vízen általmégy, az vízbe nem merölsz és mikor az tüzen általmégy, meg nem éget tégedet.¹⁰⁴

Továbbá, az választottakban is vagynak sok bűnök, mint az Írás mondja.¹⁰⁵ Az ártatlan nem ártatlan teelötted. És esmég, ha azt

⁹⁹ Dan. 1.

¹⁰⁰ Dan. 6.

¹⁰¹ Gen. 6. 7. 8.

¹⁰² Esa. 46.

¹⁰³ Esa. 54.

¹⁰⁴ Esa. 43.

¹⁰⁵ Exod. 34.

mondandjuk, hogy bűn nincsen bennünk, mi magunk megcsaljuk magunkat.¹⁰⁶ Azért az Isten őket is ostorozza ez világon, hogy az penitencia az isteni félelem, az könyörgés nevedjék benne és hogy ne szeressék ez világot, hanem az más világra igyekezzenek.

Hogy az bálványimádás legyen kiváltképpen való oka országunknak romlásának, az felől nagy mondott dolgokból és bizonyságokból meg nyilván vagyon. De itt az ember megakad és azt mondja, hogy míg az római hűt volt, addig ez országban nagyobb békesség és csendesség volt. Erről is azért szólnunk kell.

Az Hieremias prófétának is ezen dolgot vetőttek vala szemére az zsidók, ezt mondván: Az te beszédedet nem hallgatják, hanem azt cselekedjük, az mi nekünk tetszik, hogy áldozunk az égnék királyné asszonyának, miképpen az mi Atyáink cselekedtenek, hogy jól legyen dolgunk. Mert mioltátul fogva megszűntünk áldozni az napnak, azolta minden nélkül szűkölködünk és fegyverrel és éhséggel emésztetünk meg.¹⁰⁷

De először azt kell meggondolni, hogy nem azért volt elébb az békesség az mi országunkban, hogy az Isten az bálványimádást jóvá hagyta volna. Mert bizony neki soha az nem volt kedves, sőt inkább erős büntetéssel megbüntette az bálványimádást. Ez mi országunkból is nem irtotta volna ki ilyen igen az sok

¹⁰⁶ I. Joh. 1

¹⁰⁷ Hiere 44.

klastromokat, barátokat, apácákat, miséket, ha azok öneki kedvesek voltak volna. Az Istennek igéje örökké megmarad. Az pokolnak kapui ellene nem állhatnak az igazságnak. De valamit az Isten nem plántált, az elvesz hamar.

Oka azért ez békességnek ez volt, mert az Isten az ő nagy és megmondhatatlan kegyelmességéből várta az hitőtleneket az penitenciára és szenvedte őket. Mert az Írás nevezi az Istent békességnek és hosszú ideiglen való tűrőnek.¹⁰⁸ Azért mondja az szent Pál is: Az Istennek jóvoltának, tűrésének gazdagságát megutálod-e? Nem tudod-e, hogy az Istennek jóvolta tégedet penitenciára int.¹⁰⁹ Ezképven várá Noe idejében ez világot százhusz esztendeig.¹¹⁰ Az zsidókat Christus mennybenetelinek utána várá úgy mint negyven esztendeig.

Ekképpen az magyar nemzetet várta s noha sokan megtértenek az Evangéliomnak igazsága mellé, kiket az Isten csudálatosképpen tart ennyi sok háborúságban, mindazáltal ez országnak nagyobb része mégis az setétségben vagyon, vagy penig ha az Evangéliomot hallgatják is, de csak képmutatók. Annakokáért rontja és pusztítja az Isten ez országot az pogány törökök által.

Továbbá noha akkor külső békesség volt, az pogány fegyvere nem volt, mindazáltal az

¹⁰⁸ Exod. 14.

¹⁰⁹ Rom. 2.

¹¹⁰ Gen. 6.

Istennek sokkal nagyobb büntetése volt az külső ostoránál. Mert ez ország nagy setétségben és nagy bálványimádásban volt. Az Istennek Evangélioma nem prédikáltatott. Mostan noha külsőképpen bódogtalanak vagyunk és szerencsétlenség alatt vagyunk, mindazáltal lélekben bódogságosok és békességesek vagyunk. Mert az Christus Jesusnak, az Istennek fiának tudománya, az Evangéliom tisztán prédikáltatik, melynek általa az Szentlélek Isten hütöt gerjeszt mibennünk, hogy az mi lelkünk békességes legyen Istennel. Ez az belső és lelki bódogság és békesség felőlhaladja az régi testi békességet. És az Isten bátor ostorozzon külsőképpen bennünket, az mint neki kedves, csak az ő szent igéjének kenyerét ne vegye el közölünk.

Ez ideig szoltam az bálványimádásrul, melyért minden országok, királyok, nemzet-ségek szerencsétlenség alá vettettek. De az Szentírás emlékezik több nagy vétkekről is, — melyek között igen nevezetes az kegyetlenség = és az telhetetlenség.

Az Írás az Manassesről azt mondja, hogy ártatlan vért felette sokat ontott, míg nem megtelnék Hierusalem mind torkig.¹¹¹

Az te szárnyad alatt találtatott szegényeknek és ártatlanoknak vére.

Azt mondja az Hierusalemnek fejedelmiről:

¹¹¹ II. Reg. 21.

— Az te fejedelmid hitetlenek orroknak társai, szeretik az ajándékot és ajándékért ítélnék.

Az Achab király megöleté az ártatlan Nabotot és szőlejét elpredálá. Azért az Isten azt mondá neki: Itt ez helyen, az hun Nabotot megöleted, az ebek nyalják az te véredet, király.¹¹²

— Elvetéd az te házadat, az Jákobot, mert megtölt az föld arannyal, ezüsttel, és nincsen vége az ő kincseknek.¹¹³ Ebben ez mondásban nem kárhoztatja az próféta az gazdagságot. Mert az gazdagság Isten ajándéka; hanem kárhoztatja az telhetetlenséget, és hogy nincsen egyébre gondjok, hanem csak aranyra, ezüstre. Azért azt mondja, hogy Isten elvette azokat ezért.

— Így panaszkodik az Isten az fejedelmeknek kegyetlenségekről. Az én népemet az fejedelmek fosztották meg. Én népem, az kik téged őriznek, azok csalnak meg és azok tékozzolják az te életedet. Az Isten eljű ítéletre. Mert ti kóborlottátok el az én szőlőmet, és az szegény embereknek marhája az ti házatokban, melyet elkaptatok. Miért rontjátok az én népemet és miért veritek az én népemnek orcáját, miért rontjátok őket?

— Az ti bűneitek szakasztották meg titőletek az jót, mert találtattak az én népem közt álnokok, kik tört és hálót vetnek embernek, mint az madár az madárnak.¹¹⁴

¹¹² I. Reg. 21.

¹¹³ Esa. 2.

¹¹⁴ Hie. 5.

Kicsinytől fogva nagyiglan mindnyájan telhetetlenségbe és fösvényiségbe foglalatosok, az prófétáktul fogva mind az papokiglan álnokságot szereznek. Azért ime én hozok veszedelmet ez nemzetségre.¹¹⁵

Hallgassátok az Istennek szavát, Judának királyi. Ezt mondja az Isten, ime én hozok veszedelmet ez helyre, úgyannyira, hogy minden valaki hallja azt, megcsendőljön beléje az ő füle, annakokáért, mert elhagytak engem és betöltötték ez várast ártatlanoknak vérekkel.¹¹⁶

Jaj annak, az ki az ő házát építi hamissággal, az ki az ő barátját megrontja és az ő szolgálatjának jutalmát meg nem adja.¹¹⁷

Jaj teneked, ki prédálsz, mert esmét elprédáltatol.¹¹⁸

Azt mondja az Isten: Nem tudtanak igazat cselekedni, hanem álnokságot és ragadományt gyűtöttek az ő házokba. Annakokáért elrontatnak az te erős házaid.

Mivelhogy a szegényt rontjátok vala és az ő marháját elprédáljátok vala, annakokáért házat raktok és nem laktok benne, szőlőt plántáltok, de nem isztok az borában.¹¹⁹

Jaj azoknak, kik álnokságot gondolnak az ő ágyasházokban és mihelt megvirrad, azonnal megcselekedik, az mit gondolnak, mert hatalmok vagyon a szegényeknek megnyomo-

¹¹⁵ Hie. 5. 8.

¹¹⁶ Hiere. 19.

¹¹⁷ Hiere. 22.

¹¹⁸ Es. 19.

¹¹⁹ Amos. 3.

*Tenye-
sete*

rítására, hogyha mezőt kívánnak, mingyárást elprédálják, ha házat kívánnak, mingyárást elveszik és megrontják az szegényt és az ő örökségét. Annakokáért ime én gondolok ez nemzetségre veszedelmet, melyből ki nem vonhatjátok és nem jártok kevélyen, mert veszedelmes idő leszen.¹²⁰

Hallgassatok, Jákobnak fejedelmi, nemde nem ti tisztetek vala-e ez, hogy igazságot cselekednétek. De ime az jót gyűlölitek és az gonoszt szeretitek, elvonszátok az szegénynek bőrét és az ő húsát az ő csontjátul és eszitek az én népemnek húsát és bőröket levonszátok, tetemetek megrontjátok, mint az áldozatra való baromnak. Akkor kiáltotok az Istenhez és meg nem hallgat, elrejti az ő orcáit tőletek, mert álnokul cselekedtetek.

Halljátok ezt, Jákob házának fejedelmi és Izraelnek bírái, kik az igazságot gyűlölitek és mindent elfordítotok, kik az Siont építitek vérrel és az Hierusalemet álnoksággal. Ezért az Sion megszántatik mint egy szántó föld és az Hierusalem mint egy rakás kő.¹²¹

Az hitötlennek házában sok álnoksággal gyűtött kincs vagyon. Azért verlek én meg titeket.¹²²

Jaj annak, az ki fösvenységgel gyűt gazdagságot, hogy nagy magas helyen legyen az ő háza és azt véli, hogy megszabadul.

¹²⁰ Mich. 2.

¹²¹ Mich. 3.

¹²² Mich. 6.

Jaj annak, az ki várást épít vérrel és álnoksággal. ¹²³

Ezekből az sok bizonyságokból nyilván vagy, hogy sokan az zsidó királyok és fejedelmek közül kegyetlenek és telhetetlenek voltak, szegény nyomorultaknak rontói, minden igazságnak felbontói és elrontói, kénytelen tövök, szegény községnek sarcoltatói, ártatlan vérnek ontói, gazdagságnak nagy hamissággal való gyűtői. Annakokáért az Isten megrontotta őket és mindenféle veszedelmet fejekre hozott.

Itt minden ember gondolja meg, ha mostan az próféták élnének, mit mondanának ez nagy kegyetlenségről és telhetetlenségről, mely es országban és nemzetségben vagy az fejedelmekben, bizony nagy könnyhullatás nélkül és lelki fájdalom nélkül nem nézhetnék. Nincsen vége az nagy kegyetlenségnek, nincs az fosztásnak, kóborlásnak, ártatlan véreknek ontásának. Az szegény községnek bőrét lenyúzzák, húsát levonszák, tetemét megrontják, mint az mészárszékre való, oktalan baromnak, minden igazságot és szabadságot elfordítanak. Ha aranyat vagy ezüstöt kívánnak, az szegény községre tárják torkokat, álnokságot fognak és patvart hozzájok, hogy kivehessék az szegény embertől, az mi nála vagy. Ha mezőt vagy házat kívánnak, az szegény embert ottan kiviszik az ő örökségéből. Ha házat vagy

várat rakatnak, szegény ember vérével rakják és keretik az ő várakat, fáradságoknak, munkájoknak jutalmát meg nem adják. Annak felette uzorassággal, álnoksággal complársággal gazdagítják az ő tárházokat.

Ez egyik oka, miért adta az Isten orszá-
gunkat pogány kézbe, miért vötte el erős és
szép várainkat és városainkat. Mert az Szent-
írás mindenütt jajt mond az vérrel rakott vá-
rasra és az olyan házra, az mely álnoksággal
gyűtött gazdagsággal rakva.

Ez ilyen fejedelmeket nevezi az írás orosz-
lánoknak és farkasoknak. Mert azt mondja az
Sophonias: Az ő fejedelmek ő közöttök mint
az ordító oroszlánok és az ő bírójok, mint az
farkasok. Az Salamon is azt mondja: Mint az
ordító oroszlán és az éhező medve, olyan az
kegyetlen fejedelem az község között.¹²⁴ Az
Ésaiás nevezi őket orvoknak.¹²⁵ Az Marcus
Cato is, az pogány bölcs, ez féléjeket nevezte
orvoknak, mikor azt mondta, hogy az fő orvok
aranyban és bársonyban járnak.

Nem szidalmazom itten az fejedelemséget.
Mert tudom szent Pálnak és szent Péternek
tanításából, hogy fejedelemségnek tisztesség-
gel és engedelmességgel tartozom, nemcsak az
jóknak, hanem az gonoszoknak is.¹²⁶ De az vét-
ket és bűnt szidalmazom benne és intem őket,
hogy penitenciát tartsanak, hogy az Istennek
haragja megcsendesedjék.

¹²⁴ Prone. 28.

¹²⁵ Esa. I.

¹²⁶ Roma. 13. Pet. I.

Annakokáért az fejedelmek hagyják el az kegyetlenséget, telhetetlenséget, fösvényt, ne rontsák az szegénységet, ne prédálják el marháját, ne ontsanak ennyi sok ártatlan vért, ne keressenek gazdagságot hamisan uzsorassággal, kegyetlenséggel, prédával, legyenek az községnek atyái, dajkái, azoknak életekre, táplálásokra viseljenek gondot, mint ő magokra. Mert Isten azokat ő kezekbe adta oltalomért és gondviselésért.

Mondják, hogy az Alfonsus királynak címere publican* madár volt, ki az ő orrával az ő mellyét szaggatta és az ő fiainak vért bocsátott. Melyben példázta az jó fejedelmet és annak felette ezt iratta melléje: Pro lege et pro grege. Az törvényért és az alattam való községért. Mert az jó fejedelemnek nem kell szánni vérét is az törvénynek, igazságnak megtartásáért és az községnek táplálásáért és oltalmáért.

Az Dániel prófétánál az jó fejedelem hasonlítatik az magas fához, kinek árnyékában sok vadak nyugosznak és ágán sok madarak raknak fészket.¹²⁷

Az pogány Xenophon azt mondta, hogy az jó fejedelem semmit nem különböz az jó atyánál.

Az Titus Vespasianus is azt mondta, hogy az jó fejedelemnek tisztí ez, hogy ha az juhót megnyíri, az bőrét ne vonja le.

* pelikán.

¹²⁷ Dan. 4.

Az Ezechiel próféta azt mondja, hogy bódógok azok, kik erővel, hatalommal semmit más-tól el nem prédálnak.

Az szent Ágoston is azt mondta, hogy az bűn meg nem bocsáttatik addig, míg az elvött meg nem adatik.

Az Keresztölő János az vitézlő népnek azt mondja, mikor kérdenék tőle, mit miveljenek: Senkit meg ne rontsatok, senki ellen ne pat-varkodjatok és az ti zsoldotokkal megeléged-jetek.¹²⁸

Emlékezik az Szentírás az zsidóknak bűnök között és az országnak romlásának okai között erről is, mert az fejedelmek igaz törvényt nem szolgáltatnak vala az szegényeknek, árváknak és özvegyeknek, kikre az Istennek nagy gondja vala és mostan is vagyon.

Azért mondja az Isten, özvegyeknek és árváknak ne ártsatok, ha őket megbántjátok, kiáltnak énhozzám, én meghallgatom az ő kiáltásokat és felgerjed az én haragom és megverlek titeket fegyverrel és lesznek az ti feleségtek özvegyek és az ti fiaitok árvák.¹²⁹

Az fejedelmek szeretik az ajándékot, az árvának és özvegynek nem tesznek igaz törvényt, annakokáért ime én megbüntetlek titeket.¹³⁰

Jaj azoknak, kik szereznek hamis törvényeket és hamisságot írtak, hogy megrontanák

¹²⁸ Luc. 3.

¹²⁹ Exod. 22.

¹³⁰ Esa. 1.

az törvényben az szegényeket és az én népemnek alázasosin erőt művelnének, hogy az árvákat és özvegyeket elprédálnák.¹³¹

Az özvegyeknek causajokat nem ítelték meg, az árvának törvényét nem igazgatták és az szegénynek dolgát nem ítelték meg. Ezért nem verném-e meg őket?¹³²

Az jövevények ellen az fejedelmek patvart fogtanak, az árvát és özvegyet megnyomorgatták, azért íme én elosztalak titeket idegen nemzetség közé.¹³³

Ezt mondja az Isten, igaz ítéletet tegyetek, irgalmasságot cselekedjete az ti atyátok fiával, az özvegyek, árvák, szegények és jövevények ellen ne patvarkodjatok. És nem akarák hallani ezt, hanem az ő füleket bedugák. Annakokáért fogságba vitettek és országok elvételött tőlök.¹³⁴

Íme, én (az mondja az Isten) ítéletre megyek és tanobizonyság leszek azok ellen, az kik árvákat, özvegyeket megaláznák és az idegent megrontják.¹³⁵

Az Magyarországra is szabhatjuk mindezeket és mondhatjuk minden kétség nélkül, hogy országunknak veszedelmének ez is egyik oka, mert az szegényeknek, árváknak, özvegyeknek, úton járóknak nem szolgáltatnak igazságot sokan az fejedelmek közül, tisztesség adásék azoknak, kik jószágokban igaz törvényt

¹³¹ Esa. X.

¹³⁴ Zach 7.

¹³² Hie. 5.

¹³⁵ Mat. 3.

¹³³ Ezech. 22.

szolgáltatnak, az ajándékot felette igen szeretik és azért az igazságot hamisságra és az hamisságot igazságra fordítják.

Kiknek az Isten azt mondja, jaj tinektek, kik az jót gonosznak, és az gonoszt jónak mondjátok. Az szemmel válogatás felette igen vagyon nálok. Az szegénynek személye utálatos, az gazdag kedves, bátor hamis causája legyen is. Az úton járóknak, búdosóknak, szegényeknek törvényt adományért elnyomják.¹³⁶

Erről azt mondja az apastal: Ne legyen szemmel válogatás köztetek.¹³⁷ Mert ha bemegyén ti közétek egy ember, kinek arany gyűrője vagyon és szép ruhája, az szegény is ha bemegyén hitvány ruhában és arra tekintvén, az kinek szép ruhája vagyon, azt mondjátok: Te ülj ide az főhelyre és az szegénynek azt mondjátok: Ülj amoda az ajtó megé. Nemde nem személyválogatók vagytok és löttetek hamis birákká? Hallgassátok atyámfiai, nemde nem választotta-e az Isten ez világnak szegényeit, hogy az hitben gazdagok lennének és az örök életnek örökösi, melyet ígért azoknak, kik őket szeretik.

Az Moses is azt mondja: Az ártatlant és az igazat meg ne öld. Ne végy ajándékokat, melyek megvakítják az bölcseket is és az igazoknak bölcseket is elfordítják; az idegennek ár-

¹³⁶ Esai. 5.

¹³⁷ I. Deo. I. 17.

talmára ne legyetek, mert ti is idegenek voltatok Aegyptomban.¹³⁸

Az mi igaz, azt ítéljétek mind az polgárnak, mind az jövevénynek; semmi személyválogatás ne legyen, az kicsinyt ugyan meghallgassátok, mint az nagyot, mert Istené az ítélet.¹³⁹

Annakokáért az fejedelem igaz törvényt szolgáltatasson mindennek, mind szegénynek, mind gazdagnak, idegeneknek, jövevényeknek, úton járóknak, árváknak, özvegyeknek. Az község között is oly bírakat rendeljen, kik személyválogatók ne legyenek, hanem mindennek igazságot szolgáltatassanak.

Az Josafath királyrul azt mondja az Írás, hogy minden városiban bírakat rendelt ő maga, és azt mondta nekik: Meglássátok, mit cselekedtek, mert nem embernek ítéletit gyakoroljátok, hanem Istenét és valamit ítéltek, tireátok tér, legyen az Istennek félelme veletek és szorgalmatossággal cselekedjétek mindenedet.¹⁴⁰ Nincsen az mi Urunknál, Istenünk-nél álnokság és személyválogatás, sem pedig ajándékkérvánás. Ezt műveljék az mi fejedelmink is, meglássák, minemő személyek az bírák, mint és hogy hogy ítélik az községet, minemő törvénnyel élnek és szorgalmatosan int-sék, hogy igazságot szolgáltatassanak. Az hamis bírakat megbüntessék erős büntetéssel. Mint az Cambises király, (poena iniqui iudicis) az

¹³⁸ Exod. 23.

¹⁴⁰ 2. Paral. 19.

¹³⁹ Deut. I. 16.

Cyrus fia, ki az hamis bírónak, az Sisamesnek bőrét levonatá, megnyúzatá és az bőrét az törvénytevő házba az falra feszítetté és az bírónak fiát tevé bíróvá, intvén ötet, hogy mindenkor az atyjának bőrére nézne és igaz törvényt szolgáltatna.

Az ítéletben az árváknak légy irgalmas, mint egy atya és azoknak anyjának légy úgy, mint férje.¹⁴¹

Az Isten megőrizi az jövevényeket, az árvát, özvegyet hozzá fogadja, az hitetleneket útokat elveszti.¹⁴² Továbbá az próféták az zsidóknak veszedelmeknek okai között nevezik az kevélységet is. Azért mondja az Esaias: Az kevélyeknek szemek megaláztatnak és az férfiaknak magasságok meggyaláztatik. Az Istennek bosszúálló napja vagyon minden kevélyeken és felfuvalkodott embereken és megrontatnak.

Így szól az próféta az hierusalembeli aszszonyállatoknak kevélységekről. Mivelhogy az Sionnak leányi felfuvalkodtak és felemelt nyakkal és szemmel járnak és nagy kevélyen lépnek, annakokáért az Isten megkopasztja az Sion leányinak fejeket, elveszi az Isten az ő ékességeket, szép szárnyokat, kapcsokat, aranyláncokat, kösöntyöket, arany perezeket, szép gyűrőket, főkötőket, fátyolokat, drágaköveket, inneplő ruhákat, pézsmájokat, és léssen az jó illat helyébe bűdösség és az szép

¹⁴¹ Eccle. 4.

¹⁴² Psal. 146.

ragyagó hajért kopaszság és az szép ingért fekete cilicium, és az szép ifjak szablya miá vesznek.¹⁴³

Az Babylonianak kevélységét így meveti az Esaias: Mimódon esél le, Lucifer, az égből, az földre esél, ki sok népet megrontasz vala szívedbe. Az égbe hágok, az egeknek felette helyezettetem az én széketemet, az fölhőknek magaságira hágok és hasonlatos leszek az Istenhez, de az pokolig megaláztatál.¹⁴⁴

Az moabitákrul is azt mondja: Hallottuk az Moábnak kevélységét, felette igen kevély az ő kevélysége és felfuvalkodása nagyobb az ő erejénél, azért elpusztítja Isten az moabitákat.¹⁴⁵

Az Tyrus váarasrul is azt mondja: Az seregeknek Ura, Istene gondolá ezt, hogy megalázná az ő kevélységeket és gyalázatra hozná az földnek kevélyit.¹⁴⁶

Jaj tinektek, kik gazdagok vagytok Sionban, kik biztok az Samarianak hegyében, kik fejedelmek vagytok az község között, kik az Izrael házába nagy kevély pompával mentek be, kik elefánttetem ágyban háltok és bújálkodtok az ti ágyatokban.¹⁴⁷

Az mi országunkban is az mi nemzetségünk között felette igen nagy kevélység volt, annakokáért az Isten meggyalázott minket és az mi szépségünket az pogányoknak adta. De ugyan

¹⁴³ Esa. 3.

¹⁴⁴ Cap. 14.

¹⁴⁵ Esa. 16.

¹⁴⁶ Esa. 23.

¹⁴⁷ Amos 6.

nem szűnik meg az kevélység. Azért az Isten haragja is nem lassodik, hanem napról-napra gerjed, mindaddig, mígnem az mi kevély szarvonkat letöri.

Az Olofernes felette igen kevély vala, az Isten egy asszonyi állat által alázá meg.¹⁴⁸

Az Sennacherib kevély vala és felfuvalkoddott, az Isten megrontá Hierusalem alatt.¹⁴⁹

Az Nabugodonozor kevélykedik vala Baby-loniában, az ő szép és erős palotáival. Az Isten az barmok közé számlálá, azokkal hét eszten-deig rága szénát.¹⁵⁰

Szent Péter apastal azt mondja, hogy az Isten az kevélyeknek ellenek áll, az alázatosok-nak adja kegyelmét.¹⁵¹

Christus penig azt mondja, hogy minden va-laki megalázza magát, felmagasztaltatik és az ki felmagasztalja magát, megaláztatik.¹⁵²

Az tobzódás és részegség uralkodik vala az zsidó nemzetségben, melyért az Esaias igyen fenyegeté őket: Jaj tinektek, kik reggel felkel-tek, hogy részegeskedjetek és igyatok mind est-véig, hegedő, lant, síp és dob vagyon az ti la-kodalmatokban. Annakokáért fogva vitetett az én népem, és az én népemnek nemesi éhel holtak meg és szomjával.¹⁵³

Az bornak miatta nem tudtak, az részegség-nek miatta tévelygettek. Az papok és próféták

¹⁴⁸ Iud. 13.

¹⁴⁹ Esa. 36—37.

¹⁵⁰ Dan. 4.

¹⁵¹ I. Pet. 5.

¹⁵² Luc. 14.

¹⁵³ Esa. 5.

¹⁵⁴ Esa. 28.

¹⁵⁵ Quint. Cur. Cie. 8.

tévelygettek az bor miatt, elnyelettek az bortul, tévelygettek részegségekben, nem tudták az Istennek próféciáját, nem látták az igazságot.¹⁵⁴

Az részegség, az tobzódás mely igen uralkodik az magyar nemzetségben, mindennél nyilván vagyon. Mert föld kerektségében nem lehet vitézb nemzetség az boritalra, részegségre, tobzódásra az magyar nemzetnél. Nincsen vége az sok lantolásnak, hegedőlésnek, sípolásnak, dobolásnak, lakodalomnak, kéváltképpen az fejedelmek között felettébb, de az község között is.

Annakokáért hagyják el az fejedelmek az duska italt, részegséget, az nagy testi bátorságot, kövessenek mértékletes és józan életet. Mert hogy az részegségnek több ártalmárul ne szóljak, gyakorta hirtelenséggel való halál következik belőle, testét embernek megrontja, tisztátalanságra viszi, mint gyilkosságra, nagy paráznaságra.¹⁵⁵ Az Alexander nagy részegségében megöle az ő barátját, Clitust, kit másodnap józanságában nagy keservesen sirata.

Továbbá az mint Salomon mondja, az hol az részegség vagyon, ott nincsen semmi titok.¹⁵⁶ Annak felette embernek szívét igen meghidegíti és megnehezíti. Azért mondja Christus: Oltalmazatok meg magatokat, hogy az ti szívetek meg ne nehezédjék tobzódásnak és részegségnek miatta.¹⁵⁷ Az próféta is azt mondja, hogy az bor és az részegség elvesztik az embernek szí-

¹⁵⁶ Pro. 31.

¹⁵⁷ Luc. 21.

vét.¹⁵⁸ Az pogány bölc s azt mondja, hogy Trójának megvételének egyik oka ez volt, mert mind az egész váras elmerült volt borban és álomban. Mi es magyarok eleitől fogva adók magunkat az részegségnek, tobzódásnak, álomnak és ezenképpen alkotmatosságot adánk az pogánynak, országunknak megvételére.

Az Szent Pál apastal mindezeknél nagyobbat mond, mert azt mondja, hogy az részegek és tobzódók soha Istennek országát nem bírhatják.¹⁵⁹

Az irigység is mondhatatlan igen uralkodik ez világon minden rendben. De kíváltképpen az fejedelmeknek rendeken. Az penig az irigység, mikor bánjuk, hogy más ember nevededik vagy gazdaságában vagy birodalmában és azt kívánjuk elveszni, nem hogy minket megbántott volna, hanem csak azért, mert bánjuk, hogy nálunknál böcsöletesb és mi azoknál alább valók vagyunk.

Miképpen penig az árnyék követi az testet, azonképpen az irigység követi az előmenetet és az jó szerencsét, minden gazdagnak azért, minden tudós embernek, minden jó vitéznek, minden jó szerencsének irigyi vagynak, de nincsen jobb orvosság az ellen, mint mikor az ember isteni félelemmel és könyörgéssel szorgalmatosan eljár tisztiben és az irigyeknek irigységekkel semmit nem gondol.

Az Saul király irigykedik vala az Dávidra

¹⁵⁸ Ose. 4.

¹⁵⁹ Gal. 5.

és bánja vala, hogy Dávid dicséretes volna az község között. Sokszor meg is akarta ölni, de az Isten megoltalmazta ötet.¹⁶⁰

Az Chaim irigykedik vala az Abelre és megöle őtet. Áron pap és Mária irigykednek vala Moisesre. Ekképen Core, Dathan, Abyron, kiket Isten elnyelete az földdel.¹⁶¹

Ezenképpen az magyari urak közöl ha az Isten valamelyet méltóságra felemel, ha valamelyiknek szerencsáját előviszi, csuda, mely igen irigykedik az többi reája és kívánnák azt elveszni. Innét vagyon ez, hogy ha ez ilyenek közöl, kiket az Isten felemelt, valamely valami veszedelembé esik, mint ha pogányoktól megszorítottatik, az többi nem segíti meg, sőt inkább az többi ugyan hízik annak nyomoraságával. Ennekokáért az Isten semmi előmenetet nem ad nekik, és míg egymás szeretők nem lesznek, addig szerencsések nem lesznek.

Vagynak még ezeknél több vétkek és bűnök, melyekért az Isten az pogányoknak fegyvere alá adott; mint az uzsoraság, melyet az Isten felette igen megtilt, mikor azt mondja: Kölcsönt adj az te felebarátodnak és ne kívánj semmit reája.¹⁶² Annak felette vagyon az emberi társaság között való csalárdság, melyről az próféta is emlékezik, mikor azt mondja: Kiki az ő felebarátjátul oltalmazza magát és senki barátjához ne bizzék. Mert minden atyafiak és

¹⁶⁰ I. Sam. 18. 19. 20. et reliquis.

¹⁶¹ Gen. 4. Num. 12. 16. Eccle. 45.

¹⁶² Luc. 6.

barátok csalárdok és az ő barátjokat megcsalják, az ő nyelveket hazugságra megtanították, az ő felebarátjoknak szemébe szépet szólnak és hátok megé vermet ásnak.¹⁶³

Ennek felette vagy on ország, tolvajság, páráztság, hamis eskövés, hijáavaló eskövés, mely az magyarokban felette igen uralkodik, mindezekért országunk szerencsétlen, ezért szerencsétlenek az fejedelmek, ezért rabolja az országot az pogány török, ezért veretett el országunknak határa. De kíváltképpen az felső vétkekért, kiket annakelőtte előszámlálék, melyeket míg el nem hagyunk, addig országunk meg nem szabadul. Sőt inkább Istennek kegyelmességéből vagy on, hogy mindenestől fogva meg nem emésztettünk. Mert az mi bűneink bizony felölhaladták Sodomának és Gomorának vétkeit, mint az Ezechiél mondja az Izráél nemzetségéről.¹⁶⁴

Annakokáért ha azt akarjuk, hogy országunkban békesség legyen, hogy országunkat az Isten megadja, hogy országunk szerencsés legyen és királyunknak, fejedelmünknek előmenetek legyen, térjünk Istenhez teljes szívünk szerint, hagyja el az király az bálványimádást, hagyják el az utána való fejedelmek is, hallgassák az Istennek igéjét és böcsöljék azt és az mellé szabják életüket, szolgáljanak Istennek és az ő szent fiának, az Christus Jézusnak, hagyják el az nagy sok istentelenséget, telhe-

¹⁶³ Hie. 9.

¹⁶⁴ Eze. 16.

tetlenséget, fösvénységet, kegyetlenséget. Prédálást, dúlást, fosztást, hagyják el az kevélységet, szolgáltatassanak igazságot mindeneknek, szegényeknek, árváknak, özvegyeknek, hagyják el az irigységet, kövessék az szeretetet, járjanak el az fejedelmek az ő tisztékben, irtsanak ki az országból minden tisztátalanságot, büntessék meg az bűnösöket.

Ha ezeket mívelik, kétség nélkül szerencsések lesznek; az Isten elveszi az pogányokat rólunk, az mi országunkat megadja; nem félünk azután a pogány fegyverétől, nem félünk rabságtul, bátran nyughatunk ágyunkban, az mi örökségeinket is birhatjuk.

Hogyha pedig meg nem térünk, ennél is nagyobb szerencsétlenséget hoz reánk az mi kevés országunkban vagyon, azt is, az pogánynak adja, mi magunkat feleségestől, gyermekestől, elvitet rabságba vagy levágot, és ekképpen az zsidóknál semmivel nem leszünk alábbvalók, kik mind ez világon utálatosok.

Azért mondja az Isten: Ha akarjátok és engemet hallgatandotok, az földnek javát eszitek, ha pedig nem akartok engemet hallgatni és engem haragra indítotok, az fegyver emészt meg titeket.¹⁶⁵

Térjetelek énhozzám és nem fordítom el az én orcámat tőletek, mert szent vagyok én és nem mindörökké haragoszom.¹⁶⁶

Metéljétek környől magatokat Istennek és az

¹⁶⁵ Esa. 1.

¹⁶⁶ Hie. 3.

ti sziveteknek rútságát vegyétek el, hogy az én haragom fel ne gerjedjen és ne legyen, ki eloltja.¹⁶⁷

Jobbítsátok meg az ti útaitokat és életeteket, és lakozom veletek. Hogyha megjobbítjátok útaitokat, ha igaz törvényt szolgáltattok, árvák és özvegyek ellen nem patvarkodtok, ártatlan vért nem ontotok, idegen Isten után nem jártok, lakozom tivatek ez földön, melyet az ti atyáitoknak adtam.¹⁶⁸

Ha nem hallgatnak engemet, kigyomlálom és elvesztem ez nemzetséget.¹⁶⁹

Ha megtér az én népem az ő bűnéből, elváltotatom az gonoszt, melyet ő ellene gondoltam vala. Ha peniglen gonoszt cselekedik én előttem, elválasztatom az jót, melyet gondoltam vala, hogy műveljek velek.¹⁷⁰

Szolgáltassatok itéletet és igazságot és szabadítsátok meg az szegényt az patvarkodónak kezéből. Idegeneket, árvákat és özvegyeket meg ne rontsatok és meg ne háborítsatok hamisan és ártatlan vért ne ontsatok. Ha ezt művelitek, szerencsések lesznek az ti királyitok, kik ülnek az Dávidnak székiben. Hogyha penig ezt nem művelitek, eskeszem az én Istenségemre, hogy elpusztul ez váras.¹⁷¹

Térjünk az Istenhez, emeljük fel az mi szíveinket és kezeinket az Istenhez az égbe, mi vétkeztünk, mi voltunk engedetlenek, azért

¹⁶⁷ Hie. 4.

¹⁶⁸ Hie. 7.

¹⁶⁹ Hiere 12.

¹⁷⁰ Hiere. 18.

¹⁷¹ Hier. 16.

te nem engedél minekünk, ellenünkbe vetéd az te haragodat, megöltél minket és nem engedél.¹⁷²

Azt mondja az Isten: Térjetez énhozzám teljes szívetek szerint, bőtolésben és siralomba; metéljétez az ti szíveteket és nem ruhátokat és térjetez az ti Istentekhez, mert kegyelmes és irgalmas és elváltoztatja az gonoszt.¹⁷³

Térjetez énhozzám és én is tihozzátok térek.¹⁷⁴

Azt kiáltja Keresztelő János: Tartsatok penitenciát, mert immár az fejsze az fának gyökerére vettetött és minden fa valamely jó gyümölcsöt nem terem, kivágatik.¹⁷⁵

Christus azt kiáltja: Tartsatok penitenciát, mert mind el kell vesznetek.

Ezekből megtetszik, hogy mi vagyunk okai, hogy az Isten ez ideig el nem vötte rónk az pogányokat. Mert ha penitenciát tartottunk volna, elvötte volna Isten az ő haragját. Ne bízzunk azért az mi nagy és híres, neves nemzetségünkhez, mert ha az Isten az zsidó nemzetségnek nem engedett, minekünk inkább nem enged. Ne bízzanak az urak az ő nagy uraságokba és nemzetségekben, mert ha az Jeconias királyrul azt mondá az Isten, hogy az király ha gyűrúje volna is az ő ujjában, mindazáltal elveti, sokkal inkább bizony, ha az

¹⁷² Hiere. 3.

¹⁷³ Joel. 2.

¹⁷⁴ Zac. 1.

¹⁷⁵ Mat. 3.

magyar fejedelmek az Isten ujjában gyűrők volnának is, elvettettek.¹⁷⁶

Annakutána ez is szükség, hogy az Istennek éjjel és nappal könyöregjünk, hogy vegye el haragját rólunk, rontsa meg az pogányokat, adja az mi régi szabadságunkat, mint régen te az próféták könyörgöttek. Kiket mi is követ-hetünk és élhetünk azon könyörgéssel.

Szent Dávid könyörgése az ellenség ellen.

Úristen, bejöttek az pogányok te az öröksé-gedbe, megferteztették az te szent templomodat, az Jeruzsálemet elpusztították, az te szolgálí-dnak testeket vötték az égi madaraknak és az te szenteidnek tagokat az kegyetlen vadaknak. Kionták az ő véreket, mint az vizet Hierusa-lem körül és nem vala, ki eltemetné őket. Va-gyunk immár szidalom az mi szomszédinknak és csúfság azoknak, kik környölünk laknak.¹⁷⁷

Miért haragszol, Úristen, mireánk mind-örökké? Miért gerjed ránk az te haragod, mint az tűz? Fordítsad az te haragodat az pogá-nyokra, kik téged nem esmérnek és az orszá-gokra, melyek az te nevedet segítségül nem hívják, mert megették az keresztyénséget és házát elpusztították. Ne emlékezzél az mi régi álnokságinkról, hamar az te irgalmasságid ve-gyenek elől, mert szegényekké löttünk. Segélj meg minket mi szabadító Istenünk az te szent nevednek dicsőségeért, szabadíts meg minket,

¹⁷⁶ Hier. 22.

¹⁷⁷ Psal. 78.

légy kegyelmes nekünk az te szent nevedért, hogy ne mondják az pogány népek, hol vagyon Istenünk. Jelentessék ki minden népek közt mi szemeink előtt az te szolgálóidért való bosszúállásod, menjen be te elődbe az szegény foglyoknak fohászokodások, az te hatalmasságod által mentsd meg azokat, az kik halálra tartatnak. És fizess meg az mi ellenségeinknek hétképpen, kik tégedet bosszantanak, Úristen. Mi pedig, kik te népid vagyunk, neked hálát adunk és nemzetségről nemzetségre az te nevedet hirdetjük.

Az Joel próféta ilyen könyörög.

Kedvezz Úristen, az te népednek és ne adjad az te örökségedet gyalázatra, hogy uralkodjanak őrajtok az pogányok. Miért mondják az pogányok, hol vagyon az ő Istenek.¹⁷⁸

Az Dániel ilyen könyörög Babiloniában.

Uram Isten, nagy és rettenetes Isten, ki megörized az te szövetségedet, megtartod irgalmaságodat azok ellen, kik szeretnek tégedet, vétkeztünk, álnokságot cselekedtünk, gonoszul cselekedtünk te ellened, tusakodtunk, eltávoztunk az te parancsolatidtól. Nem engedtünk az te szolgálóidnak, az prófétáknak, kik szóltak az te neveddel, az királyoknak, az fejedelmeknek, az mi atyáinknak és mind az községnek. Te-

¹⁷⁸ Joel. 2.

neked, Uram, igazság, minekünk pedig az mi orcánknek pirulása, miképpen most megtetszik Jerusálemnek lakosin és az Izraelén, mindaz kik itt vagynak, mint pedig azokon, kiket messze földre vitettél, az ő bűnökért. Ó Uram Isten, minekünk az mi orcánknek pirulása, az mi királyunknak és fejedelmünknek és az atyáinknak, mert vétkeztünk teneked. Az mi Urunknak és Istenünknek irgalmasság és kegyelmesség, mert eltávoztunk őtőle. Nem engedtünk az mi Urunknak, Istenünknek szavának, hogy járnánk az ő törvényében, melyet adott mi előnkbe az ő szolgálói által, az próféták által. Az Izrael az te törvényedet megszegte és elhajlottak, nem engedvén az te beszédednek. Azért jött mireánk az átok és eskövés, mely megiratott az Mosesnek, az te szolgálódnak törvényében. Mert vétkeztünk, beteljesítette az ő beszédét, melyet mondott vala, mirajtunk és az mi bíráinkon, kik minket ítélenek és reánk hozta az veszedelmet, mely nem volt ég alatt, mint meg vagyon írván az Moisesnél. De Uram Isten, kérlek tégedet, forduljon el az te haragod mirólunk. Mert az mi bűneinkért és az mi atyáinknak bűnökért adattunk gyalázatra. Mostan hallgasd meg az te szolgálódnak könyör-gését, hajtsd le az te fileidet és hallgass meg, nyisd meg az te szemeidet és lássad az mi pusztaságunkat és az te várasodat, mert nem az mi igazságunknak bizodalmaiban könyör-günk neked, hanem az te nagy kegyelmességben. Hallgass meg, Uram, kedvezz, Uram,

fegyelmezzél hozzánk, ne késedelmezzél az te szent nevedért, mert tied az váras, tied az nép is.¹⁷⁹

És ilyen könyörgésekkel és ezekhez hasonlatosokkal élhetünk, mikor Istennek könyörgünk, az pogány törökök ellen nyomorult országnak szabadulásért.

Hogyha penig az Isten az ő segítségével késendik, nem kell kétségbeesnünk, hanem annál inkább fel kell emelkednünk hűtnek és reménységnek általa. Mint az próféták intenek ez mondásokkal: Várjad az Istent, légy erős és bátor; és esmég: Az ti erősségték legyen csendességben és reménységben; és esmég: Jó az Istennek szabadítását várni csendességben.¹⁸⁰

Mely mondásokban erre intetünk, hogy háborúságinknak idején ne zúgódjunk Isten ellen, hanem békességes és csendesek legyünk, és várjuk az megszabadulást és annakutána az örökkévaló boldogságot, melyről az Szent Péter azt mondja, hogy el nem veszt, meg nem fonnyad, hanem tartatik minekünk az mennyországban, mely megjelentetik akkor, mikor az Istennek fia, az Christus Jézus, megjelenik, azaz, mikor eljő ítélni eleveneket és holtakat, etc.

Amen. Finis.

¹⁷⁹ Dan. 9.

¹⁸⁰ Psal. 26. Esa. 30.
Hiere. 3.

MÁSODIK KÖNYV.

*Micsoda jegyeiből esmérjük meg az Istennek
ítéletinek közel való voltát.*

Az Jesus Syrach az ő könyvében azt mondja: Mindenekbe, az mit cselekedel és az mit szólasz, emlékezzél meg az te utolsó óradról és soha nem vétkezel. Az Salamon is azt mondja, hogy jobb embernek az siralomnak házához menni, hogynem mint az örömnök házához, mert annál minden ember intetik az ő halálá-
rul, és az élő ember gondolkodik arrul, mi kö-
vetkezik őreája.¹⁸¹

Ez mondásokból megtetszik, hogy az ember-
nek felette igen hasznos dolog itt ez világon
éltében minden cselekedetnek közötté meggon-
dolni az ő utolsó óráját, azaz halálát, hogy
meggondolván ezt, meg kell minden embernek
az természetnek adósságát fizetni, vigyázzunk
szorgalmatosan és az mint az bölcs mondja,
úgy éljünk, mintha holnap meghalnánk. An-
nakokáért rejtetett penig el az halálnak órája
is mitőlünk, hogy mennél bizonytalanosbak
vagyunk az mi halálunknak órájárul, annál
szorgalmatosan vigyázzunk és minden órában
az halál az mi fülünkben zengjen.

Az Szentírás penig tanubizonyságot teszen

¹⁸¹ Eccle. 7.

arrul, hogy akármely sokat éljünk, mindazáltal meg kell halnunk, földdé kell lennünk.¹⁸²

Az Isten azt mondja Ádámnak: Földdé kell lenned, mert földből való vagy.

Noha kilencszázharminc esztendeig éle, mindazáltal meghala.

Az Samuel azt mondja az királyokrul írt könyvben: Mindnyájan meghalunk és mint az viz, azonképpen elomlunk.

Az Dávid is azt mondja: Kicsoda az ember, az ki él és meg nem hal?¹⁸³

Az gazdag ember is azt mondja vala: Én lelkem, sok jó takarványod vagyon, egyél, igyál, nyugodjál! Az Isten azt mondá neki: Bolond ember, ez éjjel megkérik az te lelkedet tetőled.

Szent Pál apastal is azt mondja, hogy elvégezett dolog ez, hogy minden ember meghaljon.¹⁸⁴

Noha annakokáért igen keserves az halál azoknak és igen nehezen szenvedik, mikor az halált emletik, az kik ez világ fiai, az kik es világhoz kötték magokat és ez világon nagy kedvekre, gyönyörőségekre élnek, mint az bölcs mondja: Óh, halál, mely keserő az te emlékezeted az olyan embernek, az ki nagy gyönyörőséggel, nagy boldogsággal és minden gond nélkül él! Mindazáltal ugyan meg kell mindennek halni, mind gazdagnak, uraknak,

¹⁸² Rom. 5.

¹⁸⁴ Ebr. 9.

¹⁸³ Psal. 88.

királyoknak és mind szegényeknek. Az hatalmas Alexander megholt, ekképpen Julius, Augustus és minden hatalmasok.

Az keresztyéneknek bizony nem félelmes az halál. Mert nem hálnak meg, hanem csak nyugosznak, az földnek porában laknak és az feltámadásnak utána az örök bódogságot veszik. Miképpen azért halálról való emlékezet hasznos, azonképpen az feltámadásról és az Istennek ítéléről való emlékezet mondhatatlan igen használ mind az híveknek, mind pedig az hitetleneknek.

Az híveknek azért használ, hogy vigasztalást vegyenek és elhigyjék, hogy noha mostan nagy nyomorúságban vagynak, mindazáltal jövendőbe azoktól megszabadulnak és nagy bódogságba lesznek, tudván ezt, hogy az ki azt mondta nekik: Jöjjetek hozzám mindnyájan, kik megterheltetek, én megkönnyebbitelek, ugyanazon leszen az ítélő bíró, mint ő maga mondja.¹⁸⁵ Az atya az ítéletet adta az fiúnak. Az Christus is mikor azt mondja: Mikor látjátok, úgymond, hogy ezek beteljesednek, emeljétek fel az ti fejetekeket, mert közel vagyon az ti váltságatok, arra akar inteni, hogy mikor értjük az ítéletnek közel való voltát, örvendezzünk, mert megszabadulunk.

Az hitetleneknek arra használ az Istennek ítéletinek emlékezeti, hogy az Istennek haragjátul megrettenjenek és megtérjenek.

¹⁸⁵ Mat. 11.

De az testnek feltámadása felől eleitől fogva csuda vélekedések voltak. Mert voltak olyak, kik azt mondták, hogy semmi feltámadás nincsen, hanem az emberek mint az okatlan állatok elvesznek, mint testestől, lelkestől. Ilyenek voltak az epicureusok, sadduceusok és stoicusok, kikről Szent Lukács emlékezik.

Némelyek azt mondták, hogy vagyon feltámadás, de lelki, mely immár meglőtt, akkor tudniillik, mikor az bűnből feltámadtunk.¹⁸⁶ Ilyenek voltak az Hymeneus és Phyletus, kikről az szent Pál emlékezik.¹⁸⁷

Némelyek azt mondták, hogy az lélek megmarad ez halálnak utána, de az test soha fel nem támad.

Voltak olyak, kik azt mondták, hogy az lélek az testtel együtt meghal, de az testtel együtt esmét feltámad.

Ezek közül az kik azt mondták, hogy nincsen feltámadás, az Istennek ítéletit is tagadták, mert az ki tagadja az feltámadást, tagadja az ítéletit is.

Azért minekelőtte az Isten ítéletinek bizonyos voltának megbizonyítására mennénk, anakelőtte az léleknek halhatatlanságáru és az testnek feltámadásáru egy néhány bizonyoságot hozunk.

Az Isten hivattatik Ábrahámnak, Isáknak és Jákobnak Istenének.¹⁸⁸ Az Isten pedig nem

¹⁸⁶ Acto. 17. 23.

¹⁸⁷ 2. Ti. 2.

¹⁸⁸ Mat. 22.

Istene az megholtaknak, azaz azoknak, az kik nincsenek, hanem az eleveneknek, azaz azoknak, az kik vagynak. Azért Ábrahám, Isák és Jákob élnek, de testben nem élnek, hát lélekben élnek.

Christus azt mondja az tolvajnak: Ma én velem lész Paradisumban.¹⁸⁹ De az nap sem az Christus, sem az tolvaj Paradisumban nem voltanak testben, mert eltemettetének, hát lélekben voltak, és el nem vezett volt az tolvajnak lelke, meg sem holt volt, noha testbe megholt volt.

Christus az tanítványoknak azt mondá: Ne féljete azoktul, kik megölnék testben, de lélekben meg nem ölhetnek.¹⁹⁰

Szent István az ő lelkét az Christus Jésus kezébe ajánlja, hát nem holt meg lélekben.¹⁹¹

Szent Pál azt mondja: Kévánok meghalni és az Christussal lenni.¹⁹²

Moses beszéle Christussal az Tábor hegyen.¹⁹³ Azért noha Moses megholt testben, de lélekben meg nem holt. Ezekből megtetszik immár, hogy hamis azoknak értelmek, kik azt mondják, hogy az lélek meghal mint test.

Menemő állapotban legyenek az lelkek mindez óráig, melyben az testtel esmég egygé lesznek, arrul csak úgy szólhatunk, az mint az irás szól. Az bölcs ezt mondja: Az igazaknak lelkek Istennek kezében vagynak. Szent Pál így szól:

¹⁸⁹ Luc. 23.

¹⁹⁰ Mat. 10.

¹⁹¹ Act. 7.

¹⁹² Phi. 1.

¹⁹³ Math. 17.

Kévánok Christussal lenni.¹⁹⁴ Szent Dávid azt mondja: Te kezedbe ajánlom lelkemet,¹⁹⁵ Christus az tolvajnak azt mondja, hogy Paradisumban legyen.¹⁹⁶ Lázárrul az írás azt mondja, hogy Ábrahám kebelében vitetett, az gazdag pedig pokolban temettetett.¹⁹⁷ Az bölcsmég azt mondja, ha az igaz ember meghal, hívségben legyen.¹⁹⁸

Továbbá hogy az lélek az testtel esmégg egygyé legyen, azaz hogy az test feltámadjon, erről is nyilvánvaló bizonyosságunk vagynak. Jób patriarcha azt mondja: Tudom, hogy az én megváltó Istenem él, és az utolsó napon az földből feltámadok és esmégg az én bőrömmel környül vétetem és ezen testben meglátom az Istent.¹⁹⁹

Esaiásnál azt mondja az Isten az megholtaknak: Serkenjete fel és örvendőzzete, kik laoktok az földnek porában!²⁰⁰

Christus azt mondja: Eljö az óra, mikor hallják az Istennek fiának szavát azok, az kik az koporsóban vagynak és feltámadnak.

Esmégg azt mondja Christus: Mikor eljö az embernek fia az ő dicsőségében és mind az szent Angyalok övele, akkor ül az ő dicsőségének székiben és minden népek ő előbe gyűlnek.²⁰¹

Szent Pál apastal azt mondja: Az Christus onszolással és Archangyalnak szavával és az

¹⁹⁴ Phil. 1.

¹⁹⁵ Psalm. 30.

¹⁹⁶ Luc. 23.

¹⁹⁷ Luc. 16.

¹⁹⁸ Sa. 4.

¹⁹⁹ Job. 19.

²⁰⁰ Esa. 26.

²⁰¹ Mat. 25.

Istennek trombitájával leszáll, és az kik Christusban megholtak, azok először feltámadnak. Annakutána mi, kik elevenek leszünk, elragadtatunk azokkal egyetembe, az ködbe eleibe.²⁰²

Esmét azt mondja Szent Pál: Ha Christus feltámadott, mi es feltámadunk; ha ő fel nem támadott, mi es nem támadunk fel.²⁰³

Christus azt mondja: Én feltámasztom azt az utolsó napon.

Az mi hitünknek vallásában is azt mondjuk: Hiszem az testnek feltámadását. Annakokáért mely bizonnyal hisszük, hogy meghalunk, oly bizonnyal higgyük, hogy feltámadunk és az nagy birónak az Christus Jésusnak széki eleibe kell állanunk, hogy minden cselekedetünkről számot adjunk.

Micsoda az ítélet?

Az Istennek ítéleti az, mikor az Christus Jesus eljő nagy dicsőségben és hatalomba Angyeli sereggel és mind az jókra, mind az gonoszokra az ő cselekedetek szerint szentenciát mond és az jókat az örök életre hívja, az gonoszokat köldi az örök pokolra.

Hányféle ítéleti vagyon az Istennek?

Az Istennek ítéleti kétféle; az egyik kéváltképpen való, az másik közönségesképpen való. Kéváltképpen való ítéletinek mondjuk azt, mikor az ő bosszúállásának haragjából az bűnö-

²⁰² I. Tess. 4.

²⁰³ I. Cor. 15.

söket megbünteti, mint az szent Pál mondja; az Isten, úgymond, megítéli az paráznákat. Ekképpen az első világot özönvízzel elveszté. Sodomát, Gomorát minden tartományával egybe kénköves tűzzel emészté meg.²⁰⁴ Fáraó királyt az Veres-tengerbe veszté. Coret, Datant, Abyront az földdel nyeleté el. Herodest az férgek evék meg. Az Jezabelt az ebekkel eteté meg.²⁰⁵ Mostan is halljuk és látunk ilyen rettenes és undok veszedelmeket, melyek nem egyebek, hanem Istennek ítéleti és az következendő örök veszedelmeknek jelenségei.

Hogy pedig néha az hitetlenek boldog életet élnek ez világon, ez az Istennek hosszú ideiglen való tűréséből vagyon, ki nem akarna az embernek veszedelmet, hanem hogy megtérne és élne, de mennél tovább várja az hitlent, annál rettenetesebben veri meg végre.²⁰⁶

Közönséges ítéleti az Istennek az, mellyel az testnek feltámadásának utána megítéli mind az jókat, mind pedig az gonoszokat. Az jóknak örök életet ad, az gonoszoknak pedig örök kár-hozatot.²⁰⁷

Ezt az ítéletet noha sokan tagadják és nem hiszik, kíváltképpen azok, kik itt ez világon mind istenfélelem nélkül élnek, mindazáltal bizony leszen az Istennek ítéleti, bizony leteszi

²⁰⁴ Judicium Dei speciale
Ebr. 13. Gen. 7. Gen.
10. Exod. 14.

²⁰⁶ Rom. 2. 2. Pet. 3.
Ezech. 33.

²⁰⁵ Exod. 14. Num. 16.
II. Reg. 9.

²⁰⁷ Iudicium generale,

egyszer az Istennek fia az ő ítélő székít, kit mindnyájan meglátunk. Azoknak pedig, az kik azt nem hitték és istentelenségben és testi bátorságban éltenek, leszen örök veszedelem.

Ezt meg kell bizonyítanunk szent Írásból. Az Isten azt mondja Chaimnak: Ha jól cselekedel, kedves leszen Isten előtt az te áldozatod, ha pedig gonoszul cselekedel, az bűn előtted leszen, azaz, noha az te bűnöd egy ideig büntetés nélkül leszen, mindazáltal bizony megbüntetik végezetre, ha ez világon nem, de az másvilágon megbüntetik.²⁰⁸

Ez nyilvánvaló mondás, mert azt mondja az Isten, hogy ha az bűn büntetés nélkül marad is, de azért megbüntetik.

Az Isten az bünt nem szereti, azért soha azt büntetés nélkül nem hagyja. Jól látjuk pedig, hogy sok bűnösöknek itt ez világon nagy előmenetek vagyon. Ugyan nem büntetnek meg ez világon, ebből az következik, hogy vagyon Istennek ítéleti közönséges, mellyel megítéli azokat.

Továbbá az Isten az ő választottainak minden jót ígér. Ez pedig nyilvánvaló dolog, hogy ez világon mindenféle nyavalyának és bódogtalanságnak alája vettetünk. Ebből is az következik, hogy megfizet minekünk az ítéletben, hát az Istennek vagyon ítéleti.

Szent Pál azt mondja: Te az te keménységed szerint gyűtesz magadnak haragot az ha-

²⁰⁸ Gen. 4

ragnak napjára és az Istennek igaz ítéletének kijelentésének napjára, ki megfizet mindennek jutalma szerint.²⁰⁹

Szent Péter azok ellen ír, kik tagadják az Istennek ítéletit, és azt mondja: Ezt tudjátok, hogy az utolsó időben lesznek istenkáromló emberek, kik az ő tulajdon kívánságok szerint járnak és azt mondják, hol vagyon az Istennek ítéleti; az időtől fogva, hogy megholtak az atyák, mind így vagyon ez világ, etc. Azután azt mondja, az Istennek napja eljő, mint az Or,** melyen az egek elmúlnak, az éltető állatok megolvadnak, az föld és minden földi állat megég.²¹⁰ Christus azt mondja: Az atya nem ítél senkit, hanem minden ítéletet az fiúnak adott.

Esmét azt mondja: Mikor eljő az embernek fia az ő dicsőségében és mind az angyalok övele, akkor ül az ő dicsőségének székiben és gyűlnek ő eleibe minden népek.²¹¹

Az Angyalok is azt mondják a galileabelieknek: Mit néztek az égbe? Ekképpen jó elítélni, miképpen látátok ötet felmenni. Ekképpen Acto. 10., 17. Szent Pál. 1. Thesz. 5. 2. Thesz. 1. 2. Tim. 4.

Az hitnek vallásában azt mondjuk: Onnatleszen jöendő ítélni eleveneket és az holtakat.²¹²

Christus ő maga az szentenciát is meg-

²⁰⁹ Rom. 2.

²¹¹ Math. 25.

** Úr.

²¹² Math. 25.

²¹⁰ 2. Pet. 8.

mondja, mellyel mind az jókat, mind az gonoszokat megítéli. Jöjjetek el, úgymond, én atyámnak áldottai, bírjátok az országot, mely az világ kezdetitől fogva készítettet nektek. Mert éhezém és ennem adátok, szomjúhozám és innom adátok.

Az hitetlenek szentenciája ez: Menjetez, elátkoztak, az örök tűzre, mely megcsináltatott az ördögnek és az ő Angyalinak. Mert éhezém és nem adatott ennem; szomjuhozám, nem adátok innom.

Mikor lesz az Istennek ítéleti?

Miképpen az halálnak napját és óráját semmiképpen nem tudhatjuk meg, azonképpen az Istennek fiának eljövetelét nem tudhatjuk. Azért mondja az Christus is, szólván az ítéletnek napjárul.

Az napot, úgymond, senki nem tudja, még az Istennek Angyali is, sem pedig az fiú, hanem csak az atya.²¹³

Szent Pál és szent Péter és szent János, az menyeyi látásrul irt könyvében hasonlítják az Istennek fiának jövetelének napjának bizonytalan voltát az Ornak eljövetelének órájának bizonytalanságához.²¹⁴

S noha semmiképpen nem tudhatjuk az ítéletnek napját, óráját, hetét, havát, esztendeit, mindazáltal sok bizonyos jegyekből eszünkbe

²¹³ Marc. 13.

²¹⁴ I. Thes. 5. II. Pet. 3.
Apo. 3.

vehetjük, hogy az Istennek fiának napja csak az ajtó előtt, azaz felette igen közel.

Micsoda dolgokból és jegyekből esmérjük meg az Istennek ítéletinek közel voltát?

Mint annakelőtte mondom, semmiképpen az Istennek ítéletinek idejét meg nem tudhatjuk, bolondok annakokáért azok, kik bizonyos esztendő-t tulajdonítanak annak és azt mondják, hogy egy vagy két esztendő múlva az ítélet megleszen, mindazáltal vagynak bizonyos je-lenségek, melyekből nyilván megtetszik, hogy ha közel vagy messze legyen. Azokat az jelen-ségeket megírjuk és jelentjük.

Első jegy.

Az szent Illyés próféta az ő háza népét taní-totta vala sok dolgokra. Azok között erre is megtanította, hány esztendeig állana fenn ez világ. Mert azt mondta: Hatezer esztendeig áll ez világ.

Kétezer esztendeje üres leszen. Kétezer esztendeje törvény alatt. Kétezer esztendeje Mes-siásé.²¹⁵

Ebben ez mondásban nyilván megmondja az Illyés próféta ez világnak idejét. Mondja pedig hatezer esztendőnek. S noha kételked-hetnék az ember ebben, mindazáltal hinnivaló dolog, hogy az Isten ilyen szent embernek (kit annyira szeretett, hogy ugyan élő testben

²¹⁵ Vaticimum Eliae prophetae de annis mundi.

elragadta mennyországba) megjelentette ez világnak idejét.²¹⁶

Annakokáért mondja pedig az első kétezer esztendőt üres esztendőnek, mert annyi ideig nem volt az Istennek írt törvénye az emberi nemzetség között, hanem volt az Istennek törvénye csak az természetben. Mert azt még az első teremtésben beoltotta vala az emberbe.²¹⁷

Vagy pedig azért mondatik üres esztendőnek, mert az Babyioniának rakása előtt az emberek nem oszlottak vala igen meg és nem foglaltak vala annyi tartományokat, mint azután. Némelyek mondják, hogy üresnek nevezetik azért, mert akkor az Anyaszentegyháznak bizonyos helye nem vala és az Anyaszentegyház az pogányoktul el nem szakasztott vala. Birodalmok is nem valának még akkor olyan módon, mint azután, az monarchiákban.

Az másik kétezer esztendő mondatik törvény alatt lenni, mert az törvények kiadásátul fogva mind Christusig úgy mint kétezer esztendő vagyon.²¹⁸

Ázért mondatik pedig törvény alatt lenni, mert Mosestül fogva Christusig az zsidók voltak törvény alatt árnyékban, Mosesnek törvényének kötelében, és az Anyaszentegyház csak egy nemzetségben szorították vala, tudniillik az zsidó nemzetségben. De Christus születése

²¹⁶ II. Reg. 2.

²¹⁷ Duo millia inane.

²¹⁸ Duo millia lex.

után megszabadulának mindazoktól és az pogányokkal is közöltetének az Isten ígéreti.

Az harmadik kétezer mondatik Messiásának, mert az megígért Jesus Christus, az Messiás, az harmadik kétezer esztendő jött el és hirdetik mind az ítéletig napjáig. (Cor. II.)²¹⁹

Ha immáron megszámlálod az esztendő számot világ kezdetitől fogva, ez ideig nem sok híja leszen az hatezer esztendőnek.

Ez világ esztendeinek számlálása.

Ádámtul fogva Noénak születéséig vagon 1056 esztendő.

Noe szülte az ő három fiait, mikor volna 500 esztendős.²²⁰

Azután leszen az özönvíz száz esztendővel, Anno 100. Az özönvíz volt esztendeig. Az özönvíztől fogva Ábrahámnak születéséig vagon 295 esztendő.

Ábrahám kibúdosék Caldeából, mikor volna hetvenöt esztendős.²²¹

Ábrahámnak búdosásátul fogva az zsidóknak kijüvetelekiglen vagon esztendő 430. Mert az zsidók fogsága akkor kezdetett, mikor Ábrahám Aegyptomba búdosék. Mosestől az zsidóknak első hadnagyoktul fogva Saulig vagon 396 esztendő.

²¹⁹ Duo millia Messias.

²²⁰ Gen. 5.

²²¹ 500. Gen. 100. Gen. 6.

7. 295. Gen. II. 75. Gen.

72. 430. Exod. 12. Gal.

3. 3. 6. lib. iudicium

Reg. 6. 7. libe. Regum.

70. Hie. 25.

Saultól fogva az babyloniabeli fogságig vagy 516 esztendő.

A babyloniabeli fogság volt 70 esztendeig. Azután megszabadulnak.

Az perzsiai birodalom volt százkilencvenegy esztendeig.

Alexander birodalma volt hét esztendeig. Alexander halálátul fogva az machabeusoknak birodalmokiglan száznegyvenhat esztendő vagy.

Az machabeusok birodalma volt százhuszonkilenc esztendő.

Heródesnek birodalmának harmincadik esztendejében születék Christus.

Christus születésétől fogva vagy 1562 esztendő.

Ha mindezeket az esztendőket egybeszámolod, teszen ötezerötszázöt esztendőt. Némelyek pedig többet számlálnak, de ha csak annyi az esztendő szám, az mint mi számláltuk is, nem sokkal vagy több híja az hatezer esztendőnek, négyszáz esztendőnek. Az szent Illyés pedig ezt is hozzáadta volt az ő jövőmondásához, hogy mindazok az esztendők nem teljednek be az választottakért, hanem meg rövidítettnek, mint Christus is mondja.²²²

Második jelenség.

Az Nagy Nabugodonozor ez földnek birodalmiról és az Christusnak születésének és ité-

²²² Math. 24. Marc. 13.

letre való jövésének idejéről látott vala álmot. Látta egy nagy embert, kinek az feje vala tiszta aranyból, az mellye és az két karja ezüst vala. Az hasa és ágyéka réz, az szára vas, az lába vassal és sárral vagy cseréppel elegy. És ez állott mindaddig, mígnem egy magas hegyről kéz nélkül felfeszítettett kő alászáll és az nagy embernek vasból és cserépből való lábát megrontja. Megromol az vas, az cserép, erős arany és ezüst es olyanná lőnek, mint az nyári szűrőnek*** polyvája, melyet az szél elhány és elfú. Az kő penig, az mely az nagy embert agyonveri, nevededik egy nagy hegygyé és betölti ez földet.

Az Dániel ezt magyarázza az királynak ilyen módon: Te vagy, úgymond, az arany fő. Te utánad támad más birodalom az te birodalmadnál alábbvaló. Az réz példázza az harmadik birodalmat; az negyedik birodalom leszen erős, mint az vas és mint az vas mindent megront, akképpen es mindent megront.

Hogy penig az lába és az lábának ujjai vasból és cserépből voltak, az példázza a birodalomnak két részre való szakadását, melynek egy része leszen erős, egy része erőtelen és hogy sokféle nemzetségek egyelednek az negyedik birodalomba, de semmi erős barátság nem lehet közöttök. És ez birodalmoknak idejében az Isten támaszt egy országot, mely soha el nem vész és más idegen népnek nem

*** szűrűnek.

adatik és ez országokat megrontja, az pedig örökké megáll.²²³

Azt mondja az Dániel ez magyarázatban, hogy négy monarchia, azaz négy birodalom leszen ez földön, azután Christus eljő testbe, mind pedig az ítéletre. Ezek pedig az birodalmok immár megvoltanak mind, mert az első birodalom volt az assyriai birodalom, Cyrus királyig.

Az másik volt az perzsiai birodalom, Cyrus-tul fogva Alexanderig.

Az harmadik volt az görögöké, Alexander-tól fogva Juliusig.

Az negyedik volt az római birodalom, melynek kezdője volt az Julius.

De az birodalom immár kettészakadott. Az birodalomba sok nemzetségek egyeledtek, mint törökök, németek és egyéb sok nemzetségek. Kik között igaz ugyan nem lehet az egyesség és barátság, mint az vas nem fér egybe az cseréppel. Az Christus egyik országát, tudniillik a lelkit, felépítette nem most, akkor kéváltképpen, mikor Augustus császár alatt születék,²²⁴ az másik ország is azért, tudniillik az dicsőséges, nem messze vagyon.

Az Dániel is álmod lát ezen dologval és az ő álmát így beszéli: Láttam, úgymond, és ime az tengerből négy fenevad jó vala ki, kik egymástul különbözök valának. Az első olyan vala, mint egy oroszán. A másik hasonlatos

²²³ Dan. 2.

²²⁴ Luc. 2.

vala az medvéhez, és annak szájában három rend fog vala. Az harmadik olyan vala, mint egy leopárd és annak négy feje vala. Az negyedik fenevad rettenetes vala. És ime ezen közbe az Istennek fia letövé az székit.²²⁵

Ez nagy fenevad is példázza az négy birodalmot, kinek feje és kezdői voltak Nabugodonozor, Cyrus, Alexander és Julius; ezek mind elmúltak. Az Dániel pedig azt mondja, hogy ennekutána az Isten fia leteszi az széket, azaz ítéletre jó. Azért kétség nélkül az Isten ítélete nem messze vagyon.

Harmadik jelenség az Christus beszédéből.

Christus azt mondja: Az napoknak utána (azaz Hierusalemnek veszedelmének utána) az nap meghomályosodik és az holdnak nem leszzen világossága; az csillagok lehullnak az égből és az egeknek erei megindulnak. Akkor megtetszik az Istennek fiának jelensége az égben, és akkor sírnak az földnek minden nemzetési és látják az embernek fiát eljöni nagy hatalommal és dicsóséggel. Az figefátul vegyetek hasonlatosságot, mikor az virágozni és levelezni fog, tudjátok, hogy közel vagyon az nyár, ekképpen mikor látjátok, hogy ezek meglesznek, tudjátok, hogy közel vagyon az Istennek eljöveteli.²²⁶

Ezen dologrul azt mondja esmét Christus: Lesznek csudák az napban és az holdban, és

²²⁵ Dan. 7.

²²⁶ Math. 24.

az csillagokban és az földön embereknek búslakodások, szorgalmatosságok, kétségbe esések általa. Az tengernek habjainak zúgása miatt emberek megszáradnak az félelemnek miatta és azoknak várásának miatta, az melyek következnek ez világra. Az egeknek erei megindulnak és akkor látják eljöni az embernek fiát.²²⁷

Ez mondásokban Christus ad mi elünkbe egynéhány jegyeket, melyekből az ítéletnek napjának elközelítését megessmérjük. Azt mondja, hogy az nap és az hold meghomályosodnak, ezt pedig gyakorlatossággal látjuk, noha szinte az ítéletnek napjakor lehetséges, hogy természet ellen való fogyatkozások lesznek az napban és holdban, annakutána azt mondja, hogy az csillagok lehullnak az égből. Ezt meg nem látjuk, de az ítélet napjának előtte meglátjuk. Vagy pedig azért mondja, hogy az csillagok lehullanak, mert nekünk úgy tetszik. Továbbá azt mondja, hogy az emberek megszáradnak az félelemnek miatta és azoknak várásoknak miatta, melyek következnek.

Ezt bizony felette igen megkésértették, mert látván mind ez egész világon való országoknak és kiváltképpen az mi országunknak megindulását és háborúságát, mindenestől fogva elfogyatkoztunk, elszáradtunk, gondolkodván arról, mi következik. Ez bizonyos jelensége az

²²⁷ Luc. 21.

Istennek itéletinek közel voltának. De az Christus minket ezzel vígasztal, hogy mikor ezeket a jeleket látjuk, ne féljünk, ne essünk kétségben, sőt inkább felemeljük az mi fejünket és higyjük, hogy közel vagyunk az mi megszabadulásunk.²²⁸

Annakutána azt mondja Christus: Menemő vala az Noénak ideje, olyan leszen az embernek fiának is jöveteli, mert mint az özönvíznek előtte voltanak csak az nagy testi gyönyörőségben, öttek, ittak és házaskodtak, mind az napig, melyen Noé bément az bárkába és nem vövék eszkebe magokat, mígnem elborítá őket az özönvíz, azonképpen leszen az embernek fiának eljöveteli is.

Noha az több jelenségek is igen nyilvánvalók, de azoknál ez nyilvánban való, mert ha az mostani világot hasonlítod az Noé ideibeli világhoz, egy néhány gradussal meghaladta ez azt, mert ez világon soha ugyan nem uralkodott az telhetetlenség, kegyetlenség, fösvényység, kevélység, részegség, tobzódás, irigység és egyéb féle istentelenség, mint mostan. Az Istennek Evangelioma is nyilván predikáltatik. Az bűnösök dorgáltatnak és intetnek penitenciára, mint Noe ideibe, de az Istennek igéjének semmi böcsöleti nincsen.

Az bűnösök ugyan nem térnek meg, nem veszik eszkebe magokat, mindaddig is, mígnem az Istennek itéletinek hálójába esnek.

Negyedik jelenség.

Szent Pál azt mondja: Az Szentlélek nyilván mondja, hogy az utolsó időkben némelyek elszakadnak az igaz tudomány mellől és hisznek az hamis és csalárd lelkeknek és az ördögi tudománynak, kik képmutatással szólnak, kiknek lelkiesméretek megbílyegeztetett, kik az házasságot megtiltják és megtiltnak az ételtől, melyet Isten teremtött, hogy hálaadással együnk.²²⁹

Ez mondásban az szent Pál apastal prófétál az utolsó üdőről és azt mondja, hogy az igaz tudomány mellől sokan elszakadnak, ez pedig oly nyilvánvaló dolog, hogy minden ember látja, mert az Isten fiának tudománya nyilván prédikáltatik, de sokan elhajlottak az mellől, némelyek az pápaságra, némelyek török hűtre, némelyek anabaptisták hűtökre es egyéb szántalan sok ördögi tudományokra.

Annakutána azt mondja, hogy megtiltják az házasságot emberek között és az ételtől, mindezeket látjuk mostan nyilván az pápa országában, annakokáért kétség nélkül az utolsó üdőben vagyunk, mert azt mondja szent Pál, hogy az utolsó üdőben lesznek ezek.

Ötödik jelenség.

Szent Pál esmét azt mondja: Az utolsó időkben veszedelmes üdők lesznek, mert lesznek az emberek magoknak szeretői, fösvények, di-

²²⁹ I. Tim. 4.

csekedők, kevélyek, átkozódók, atyjoknak, anyjoknak engedetlenek, hálaadatlanok, hűtlenek, szeretet nélkül valók, barátság nélkül valók, patvarkodók, mértékletlenek, irgalmatlanok, jóknak gyűlölői, árulók, gyönyörösgnek inkább, hogy nem mint Istennek szeretői.²³⁰

Ez mondásban úgy írja meg az szent Pál az mostani világot, hogy soha senki jobban meg nem írhatta volna, mert ez világ mindentől fogva olyan mostan, azt mint szent Pál mondja; nevezi pedig az üdőt utolsó üdőnek, mikor azt mondja: Az utolsó üdőben lesznek gonosz üdők. Azért kétség nélkül az Istennek ítéleti nem messze vagyon.

Hatodik jelenség.

Szent Pál apastal esmét azt mondja: Hamar ki ne álljatok az ti értelmetekből, mintha az Istennek ítéletinek napja közel volna. Senki titeket valami módon meg ne csaljon, mert el nem jó addig az Istennek ítéleti, mígnem az hűttel és az igaz Anyaszentegyházzal való szakadás megleszen, és mígnem megjelenik amaz gonosz elveszett fiú és ellenség, ki felmagasztalja magát az Isten ellen úgyannyira, hogy az Istennek tptomában üljön és mutassa magát Istennek lenni.²³¹

Ez mondásban szent Pál apastal azt jelenti, hogy az Istennek ítéleti addig nem leszen,

²³⁰ 2. Tim. 3.

²³¹ 2. Thez. 2.

mignem az igaz hűttel való szakadás megszen és mignem az ördög az Antichristus országát felépíti. Ez pedig nem most megvagyon, mert látjuk, hogy az Mahumetnek tudománya ez világnak egyik részét elfoglalta. Az Pápát esmég ez világnak nagyobb része követi, ki az Isten templomában az Isten székibe ült és Isten gyanánt imádtatja magát, nagy sok esztendőktől fogva. Annakokáért az Istennek ítéleti nem mesze vagon, mely nap az Isten az ő szájának lelkével megemészti és az ő dicsőséges eljövételivel eltörli az Antichristust, az mint az apastal mondja.

Az szent János is szól ezen dologrul és azt mondja: Fiaim, utolsó időben vagyunk és miképpen hallottátok, hogy az Antichristus eljő, mostan sok Antichristusok vagynak, melyből tudjuk és értjük, hogy az utolsó üdőben vagyunk.

Hetedik jelenség.

Ez is nyilvánvaló jelensége az Christus ítéletinek közel voltának, mert soha ez világon az tudományok, bölcseségek mindenféle dologban nem voltak olyan bővön, mint mostan. Tekintsd el az deáki és doktori rendet, soha az írásértésnek bölcsessége, görög nyelvnek és zsidó nyelvnek, mind pedig deák nyelvnek értelme ilyen bővön nem volt, mint mostan. Tekints meg egyéb dolgokban való bölcseséget, azokban is meglátod, hogy soha nem volt az

külső dolgokban való bölcsesség olyan bőségesen, mint most és soha ennyi sok új találmányok nem voltak.

Az tudomány és bölcsesség Christus születése előtt egy kevéssel igaz ilyen bőven volt, az is nem egyebet, hanem az Christusnak testbe való jövetelét jelenti vala. Az üdőtől fogva nem volt olyan bővön soha az tudomány, hanem mostan, mely minden kétség nélkül példázza az Christusnak ítéletre való jövését.

Az Evangéliomnak is tudománya és annak magyarázatja és rostálása és szorgalmatossággal való hányása-vetése soha nem volt olyan igen, mint mostan.

Nyolcadik jelenség.

Ez világnak állapotja hogy ilyen megaláztatott, az természeteknek folyásai külső dolgokban hogy ilyen igen megfogyatkoztak és továbbá, hogy az időnek folyásában csuda változások vagynak, ezek is jelentik az ítéletnek napjának hamar való eljövését. Mind az ég, mind pedig az föld úgy tetszik, mintha megfogyatkozott volna természetiben; az egek nem adnak essőt az földnek zsírosítására. Az föld nem teremt testünk táplálására valót olyan bőséggel és gyönyörőséggel, mint elébb. Az fák nem teremnek olyan bőséggel. Az folyóvizek nem teremtenek halakat, az üdőnek folyása annyira elváltozott, hogy az telet az

nyártul és az nyarat az téltől alig választhatjuk meg.

S noha mindezek az mi bűneinkért vagyunk, mert ha az Istennek parancsolatjában járnánk, az Isten alkalmas időben essőt adna, az földet megzsírosítaná, szántóföldünket, szőlőhegyünket megáldaná, mindazáltal ezek kétség nélkül mutatják, nekünk és elünkbe adják az Isten ítéletit.

Kilencedik jelenség.

Hogy mind az egész világ ilyen igen megindult, ilyen igen felforrott, fegyverre felkölt, egy nemzetség az más nemzetséget, egy ország az más országot, egy város az más várost rontja, hogy az atyafiak atyjafiára támadnak és továbbá hogy ilyen sok tévelygések vannak az Anyaszentegyházban, sok háborúságok, visszavonások sok dolgok felől, mindezek jelenségi az Istennek eljöveteleinek.

Mimódon kell magunkat készítenünk az ítélet napjára?

Christus ekképpen int minket: Vigyázzatok, mert nem tudjátok, mely órában az ti Uratok eljő.²³² Hoz Christus erre két hasonlatosságot; egyiket az házbíró emberről, ki szorgalmasan vigyáz, hogy az Or az ő házát meg ne ássa. Az másikat az jó vigyázó szolgáról, ki szorgalmason vigyáz, várván az ő urának jövetelét.

²³² Math. 24.

Annakutána hoz hasonlatosságot az tíz szűzről, kiknek öte böles volt, kik az ő lámpásokba olajt szerzetek és vigyáztak az vőlegénynek eljövetelire. Az többi pedig bolond volt, kik az ő lámpásokból kihagyák alunni az világot és az vőlegényt nem várták ébren; ezek nem mehetnek be az vőlegénnyel az lakodalomba és mikor az ajtón zörgetnének, azt mondják nekik: Bizony mondom nektek, nem esmérlek titeket.²³³

Szent Pál is ekképpen int: Ti, atyámfiai, nem vagytok az setétségben, hogy titeket az ítéletnek napján mint egy Or megnyommasztana, ti mindnyájan világosságnak fiai vagytok és Istennek fiai, nem az setétségnek fiai. Azért ne alodjunk, mint egyebek, hanem vigyázzunk és józanok legyünk, mert az kik alusznak, éjjel alusznak és az kik megrészednek, éjjel részegednek meg. De mi, kik az világosságnak fiai vagyunk, józanok legyünk és öltözzük fel az hűtnek és szeretetnek mellyvassát és sisak helyén az üdvösségnek reménységét. Mert az Isten nem választott minket, hogy haragot szerezzünk magunknak, hanem hogy üdvösséget nyerjünk az Christus Jésusnak általa, ki megholt miérettünk, hogy vagy vigyázzunk vagy aloszunk, ővele együtt éljünk.²³⁴

Szent Péter pedig ekképpen int: Eljő az Istennek napja, miképpen az Or éccaka, mely

²³³ Math. 25.

²³⁴ 2. Thess. 2.

napon az egek elmulnak, mint az szél, az éltető állatok megolvadnak, az föld és minden állatok megégnek. Mikor annakokáért mindezek megolvadnak,²³⁵ minemőknek kell minenkünk lennünk az szent életben és kegyességben? Várván az Istennek napjának eljöveteleit, mely nap az egek meggyúlnak és megolvadnak és az éltető állatok megolvadnak és új egeket és új földet várunk az ő igéreti szerint. Azért igyeközzetek rajta, hogy szent és feddhetetlen életbe találtassatok őtöle.

Christus esmét azt mondja: Távoztassatok el, hogy az ti szivetek meg ne nehezedjenek tobzódásnak és szegénységnek miatta és ez világi életnek gondjával és nagy hirtelenséggel eljőjjön az Istennek napja, mert mint az tör tör, azonképpen jő el mindenekre, kik ez földön laknak. Vigyázzatok annakokáért minden időben, könyörögvén, hogy eltávoztathassátok azokat, az melyek következnek és állhassatok az embernek fiának előtte.²³⁶

Ezekből megtetszik, hogy mivelhogy az Istennek fiának eljövetele bizonytalan, minenkünk szüntelen vigyáznunk kell, szüntelen strázsát kell állanunk, mint illik az hű szolgálókhoz az ő uroknak távollétekben, kiknek megjövetelek bizonytalan. Az mi urunk, az Christus, noha istensége szerint mivelünk vagy, mindazáltal embersége szerint eltávozott mitőlünk; mennyországba vagy, őtet

²³⁵ 2. Pet.²³⁶ Luk. 21.

meg nem látjuk, hanem akkor, mikor eljő nagy dicsőséggel és hatalommal az ítéletre. De mivelhogy nem tudjuk, mikor jó el, azért vigyáznunk kell.

Mindeneknek előtte penig az hűtnek fegyverét kell felöltöznünk, azaz az mi Urunkban, az Christus Jésusban erős hűttel hinnünk kell, hogy ő minekünk szentségünk, igazságunk, váltságunk, közbejárónk, hogy ő az örök életnek adója nem az mi érdemünkért, hanem csak az ő szent haláláért és vére hullásáért.

Annakutána fel kell öltöznünk az szeretetnek is és az feddhetetlen, tiszta, szent, ártatlan életnek fegyverét, úgy mint az jó hűtnek jó verágát és jó gyümölcsét.

Mert az mint az apastal mondja, az hűt az cselekedet nélkül megholt, és az keresztyén ember megesmértetik az cselekedetekből, mint az tűz az melegségről és az jó fa az jó gyümölcscről.²³⁷

Annakokáért vessünk le mindeneket úgy, mint világosságnak és Istennek fiai, hallgassuk és böcsöljük az Istennek igéjét és az mi életünket igyekezzünk melléje rendelni; vessük le az bálványimádást, haragot, irigységet, gyűlölséget, kevelységet, fősvénységet telhetlenséget, kegyetlenséget, részegséget, és minden testi bátorságot, adjunk helyt az szent lélek Istennek, az test ne uralkodjék az Szentléleknek felette, ne uralkodjék mibennünk az

bűn, hanem az igazság, ártatlanság és feddhetetlen élet, mert teremtettünk Isentől az jó cselekedetekre, hogy azokban járjunk, és az Isten választott minket, hogy legyünk szentek és megfeddhetetlenek az szeretetben.²³⁸

Ha ezeket míveljük, számláltatunk az ítéletben az Istennek fiai közé, az Istennek előtte bátran állunk, és az mi Urunk azt mondja minékünk: Jertek be az ti uratoknak, Istenteknek örömébe. Jöjjetek el én Atyámnak választottai, bírjátok az örökséget, mely tinektek megkészítettett világ kezdetitől fogva.²³⁹ Mely örökségnek birodalmát az Isten az ő szent fiáért minékünk keresztyéneknek mindannyian engedje az mi testünknek feltámadásának utána,

Amen. Finis.

²³⁸ Ephe 1. — Ephe. 2.

²³⁹ Math. 25.

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal
<i>Tájékoztató</i>	3—6
Károlyi Gáspár „Ajánlás“-a	7
Első könyv. Országoknak és királyoknak romlásoknak, jó szerencséjeknek vagy gonosz szerencséjeknek okairul, etc.	11
Első példa az fejedelmekről, kik voltak Mosestől fogva Saul királyig	24
Második példa az királyokrul, kik voltak Sámuelről fogva mind az babyloniabeli fogságig	29
Harmadik példa az Izraelnek országának Királyirul	39
Az szövetségekről, melyekkel az Isten az zsidóknak adta vala az Canaan földet	44
Szent Dávid könyörgése az ellenség ellen	78
Az Joel próféta így könyörög	79
Az Dániel így könyörög Babyloniában	79
Második könyv. Micsoda jegyekből esmérjük meg az Istennek ítéletinek közel való voltát?	82
Micsoda az ítélet?	88
Hányféle ítéleti vagyon az Istennek?	88
Mikor leszen az Istennek ítéleti?	92
Micsoda dolgokból és jegyekből esmérjük meg az Istennek ítéletinek közel való voltát?	82
Első jegy	93
Ez világ esztendeinek számlálása	95
Második jelenség	96
Harmadik jelenség az Christus beszédéből	99
Negyedik jelenség	102
Ötödik jelenség	102
Hatodik jelenség	103
Hetedik jelenség	104
Nyolcadik jelenség	105
Kilencedik jelenség	106
Mimódon kell magunkat készítenünk az ítélet napjára?	106

A Magyar Irodalmi Ritkaságok eddig megjelent számai:

1. Bessenyei György: A törvénynek útja, Tudós társaság. Sajtó alá rendezte és kiadta a *budapesti Berzsenyi Dániel-reálgimnázium* 1929/30. évi VIII. osztálya.
2. Péterfy Jenő dramaturgiai dolgozatai. Sajtó alá rendezte és kiadta a *budapesti Berzsenyi Dániel-reálgimnázium* 1930/31. évi VIII. osztálya.
3. Benyák Bernát: Joas. (Piarista iskolai dráma, 1770.) Eredeti kéziratból sajtó alá rendezte s bevezetéssel ellátta dr. Perényi József tanár. Kiadta a *budapesti kegyes-tanítórendi kath. gimnázium*.
4. Bessenyei György: Egy magyar társaság iránt való Jámbor Szándék. Bécs, 1790. VII. oszt. tanítványaival sajtó alá rendezte dr. Várady Zoltán tanár. Kiadta a *budapesti Verbőczy István-reálgimnázium*.
5. Károlyi Gáspár: Két könyv... Debrecen, 1563. VIII. oszt. tanítványaival sajtó alá rendezte Jablonowsky Piroska tanár. Kiadja a *budapesti Ev. Leánykollégium*.

Sajtó alatt:

Szemelvények Temesvári Pelbárt műveiből. Fordította s tanítványaival sajtó alá rendezte dr. Brisits Frigyes tanár. Kiadja a *budapesti ciszterci-rendi kath. Szent Imre-gimnázium*.

Péterfy Jenő zenekritikái. Sajtó alá rendezte és kiadja a *budapesti Berzsenyi Dániel-reálgimnázium* 1930—31. évi VIII. osztálya.

Előkészületben:

Wilderspin S.: A kora nevelésről és kisednevelő intézetekről. Némi rövidítéssel s honunkra alkalmazással magyarra fordítottatott *Kossuth Lajos* által 1837-ben. *Kossuth Lajos* eredeti kéziratából, a *budapesti I. ker. állami tanítóképzőintézeti ifjúság* közreműködésével, sajtó alá rendezi és kiadja *Mesterházy Jenő* tanár. Előszóval ellátja dr. *Baloghy Mária*, a kézirat tulajdonosa.

Szent Erzsébet, Szent Elek legendája. Tanítványaival sajtó alá rendezi dr. *Tordai Anyos* igazgató. Kiadja a *Ciszterci Rend bajai III. Béla-reálgimnáziuma*.

Szemelvények Bornemissza Péter műveiből. Sajtó alá rendezi dr. *Gaudy László* tanár. Kiadják az *Ifjú Évek* c. folyóirat barátai.

Riedl Frigyes műveiből. Tanítványaival sajtó alá rendezi *Pongrácz Elemér* tanár. Kiadja a *budapesti II. Rákóczi Ferenc felső kereskedelmi iskola*.

Dugonics András Magyar példabeszédek és jeles közmondások c. gyűjteményéből. Sajtó alá rendezi és kiadja *Szabó Béla* polgári iskolai igazgató.
